AUT, XLII-XLIII, 2004-2005, p. 23-65

CONSECINȚELE OMONIMIEI. MIJLOACE „TERAPEUTICE”

de
Florina-Maria BĂCILĂ

În orice limbă aşa-numită naturală, două sau mai multe complexe sonore sunt asociate aceluiaşi sens (sinonimie) şi, invers, două sau mai multe sensuri total diferite unul de celălalt se pot asocia aceleiaşi forme (omonimie). Unele şcoli lingvistice i-au atribuit acesteia din urmă un loc esențial printre factorii care determină şi guvernează evoluția limbii în general şi a vocabularului în special. Astfel, este cunoscut faptul că reprezentanții geografiei lingvistice (şcoala lui J. Gilliéron) considerau omonimia o adevărată „boală” a limbii, un „accident” cu caracter „patologic”, un factor distructiv, care duce la dispariția cuvintelor. Din cauza complexului sonor identic a două lexeme distincte net ca sens (rezultat al acțiunii legilor fonetice[1]), s-a afirmat, nu o dată, că omonimele care intră în „coliziune” creează confuzii în comunicare, periclitând receptarea corectă şi completă a unui mesaj. În aceste condiții – susțin reprezentanții geografiei lingvistice – limba adoptă diverse mijloace „terapeutice”, veritabile „măsuri profilactice” (de fapt, soluții, alternative la care se recurge pentru a preveni cazurile „patologice” de omonimie intolerabilă)[2].

De altfel, despre caracterul tolerabil sau intolerabil al omonimiei se poate vorbi mai ales în perspectivă diacronică: prezența unui „conflict” omonimic nu se constată decât prin efectele sale, în măsura în care limba a reacționat sau reacționează (prin modalitățile ei interne) în asemenea împrejurări[3]. Ca şi alte limbi, româna apelează la anumite procedee

[1] În limba franceză, de exemplu, consecințele supărătoare ale omonimiei sunt întărite de interferența cu un alt fenomen foarte frecvent – monosilabismul. Ca urmare a evoluțiilor fonetice, în franceza contemporană, există un mare număr de cuvinte monosilabice şi chiar monofonematice. Vezi, în acest sens, Adela-Mira Tănase, *Cuvinte monofonematice în limba franceză*, în AUT, XXXIII (1995), p. 271-276.

[2] Pentru toate aceste aspecte, vezi J. Gilliéron, *Pathologie et thérapeutique verbales*, Paris, Librairie Ancienne Honoré Champion, 1921.

[3] Am dezbătut pe larg această problemă în studiul nostru, *Omonimia între sincronie şi diacronie*, în AUT, XXXIX (2001), p. 117-134.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

lingvistice şi extralingvistice, cu scopul de a rezolva situaţiile de omonimie intolerabilă care împiedică buna ei funcţionare. În vocabularul românesc, există un număr de omonime faţă de care limba manifestă o oarecare toleranţă, întrucât ele nu prejudiciază funcţionalitatea sistemului ei lexical şi, implicit, a celui gramatical: majoritatea sunt omonime parţiale, care se diferenţiază atât prin paradigmele lor flexionare, cât, mai ales, prin intermediul contextului, care, de obicei, înlătură ambiguitatea.

*

Astfel, *grafia* reprezintă una dintre căile de evitare a echivocului în comunicarea scrisă, de existenţa diferenţelor de scriere profitând însă şi vorbirea. De pildă, în latina clasică, opoziţia de cantitate a vocalelor avea un rol fonologic, deosebind cuvintele şi formele flexionare ale aceluiaşi cuvânt (grafia reflectă deci un fapt de pronunţie): **ă***cer* „arţar” – **ā***cer* „acru”, *l***ă***tus* „coastă” – *l***ā***tus* „lat”, *p***ŏ***pulus* „popor” – *p***ō***pulus* „plop”, *s***ĭ***lva* (nominativ, singular) – *silv***ā** (ablativ, singular), *f***ŭ***git* (indicativ, prezent, persoana a III-a) – *f***ū***git* (indicativ, perfect, persoana a III-a). Aceleaşi diferenţieri fonetice caracterizau şi sistemul consonantic, opoziţia „consoană simplă / consoană geminată” distingând semnificaţii: *a***g***er* „ogor” – *a***gg***er* „dig”, *mo***l***is* „(tu) macini” – *mo***ll***is* „moale”, *se***r***a* „zăvor” – *se***rr***a* „ferăstrău”, situaţie întâlnită, astăzi, în multe alte limbi.

Să ne amintim că şi în română s-a scris etimologic – e adevărat, pentru puţină vreme – *ca***ss***ă* (de bani), *ma***ss***ă* (de oameni), *ra***ss***ă* (călugărească), în raport cu *ca***s***ă* „locuinţă”, *ma***s***ă* „mobilă, mâncare”, *ra***s***ă* „grup de indivizi aparţinând aceleiaşi specii”, renunţându-se, ulterior, la această diferenţiere exclusiv grafică[4]. În schimb, limbi cum sunt franceza sau engleza, bogate în cuvinte monosilabice (deci, cu predispoziţie pentru omofonie)[5], au conservat o grafie mai apropiată de etimon. Evoluţiile fonetice au determinat numeroase coincidenţe de pronunţare şi numai forma scrisă ne ajută să deosebim aceste cuvinte. În franceză, diferenţierile semantice şi gramaticale ale omonimelor găsesc un suport în ortografie, care are, şi de această dată, în enunţul scris, o importanţă majoră, permiţând menţinerea, în limbă, a seriilor de omofone de tipul: *cher, -ère* „drag, scump” – *chaire* „catedră” – *chair* „carne”, toate rostite [SER]; *cent* „(o) sută” – *sang* „sânge” – *sans*, prepoziţie „fără” – (je, tu) *sens*, (il) *sent* „(eu) simt, (tu) simţi, (el) simte”, pronunţate [sA)]; *saint* „sfânt” – *sain* „sănătos” – *sein* „sân” – *cinq* „cinci” – *ceint* „înfăşurat cu o cingătoare” –

[4] În ultimul timp, unii scriu, incorect, **rr***om* „ţigan”, pentru a deosebi acest cuvânt de omonimul său, **r***om* „băutură alcoolică”.

[5] Cea mai mare parte a omonimelor din limba franceză sunt, de fapt, omofone, diferenţiindu-se doar în scris; foarte rar, identitatea este şi acustică, şi grafică (vezi, de pildă, *louer*$_1$ „a lăuda” – *louer*$_2$ „a închiria”).

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

seing „semnătură”, rostite [sE)]; *pois* „mazăre” – *poids* „greutate” – *poix* „smoală”, pronunțate [pwA]; *ver* „vierme” – *vers*, substantiv „vers” – *vers*, prepoziție „spre, către” – *vert* „verde” – *verre* „sticlă”, „geam”, „conținutul unui pahar” – *vair* „blană de veveriță”, rostite [vER] etc.

În multe cazuri, pentru a „salva” cuvintele, franceza a introdus o diferențiere de scriere, evitarea omofoniei făcându-se prin procedeul adăugării de sunete[6] sau prin intermediul semnelor diacritice (accentul grav ori circumflex): *cru* (participiul verbului *croire* „a crede”) – *crû* (participiul verbului *croître* „a creşte”); *du*, articol partitiv – *dû* (participiul verbului *devoir* „a datora”); *ou* „sau” – *où* „unde”; *a*, formă verbală de la *avoir* „a avea” – *à*, prepoziție; *ça*, pronume demonstrativ „ăsta, asta” – *çà*, adverb „(a)ici”; *des*, articol nehotărât, plural – *dès*, prepoziție „încă din, încă de la”; *la*, articol hotărât, feminin, singular – *là*, adverb „acolo” etc. Alteori însă, modificarea formei unuia dintre termeni presupune pronunțarea consoanei finale conservate în grafie, în scopul asigurării clarității: (le) *bu***t** [by*t*] „scop” – (il) *but* [by] „(el) bău”; (le) *li***s** [li*s*] „crin” – (je) *lis* [li] „(eu) citesc”; (le) *sen***s** [sA)*s*] „sensul” – (je) *sens* [sA)] „(eu) simt”; (la) *vi***s** [vi*s*] „şurub” – (je) *vis* [vi] „(eu) trăiesc” sau „(eu) văzui”. În franceză, rostirea consoanei finale a cuvintelor monosilabice are ca obiectiv mai buna lor individualizare şi eliminarea multor confuzii din actul comunicării.

*

Discutând problema omonimelor din perspectivă diacronică, se cuvine evidențiat faptul că, şi în română, unele dispariții şi suprapuneri lexicale au fost explicate, pe lângă alte cauze, şi ca reacție a limbii împotriva coliziunii omonimice[7]. Aşadar, evitarea omonimiei se face şi prin *înlocuirea unuia dintre omonime* printr-un alt cuvânt: în cazuri extreme de omonimie intolerabilă (ne referim la omonimele care riscă să producă echivoc dacă apar în aceleaşi contexte), se ajunge la înlocuirea, în

[6] Pentru evitarea omonimiei, s-a recurs adesea la mărirea numărului de sunete ale cuvintelor, chiar la adăugarea unor silabe întregi, îndeosebi în cazul formelor foarte reduse din punct de vedere fonetic (cf. evoluția lat. *apis* în franceză, în Ileana Oancea, *Lingvistică romanică şi lingvistică generală. Interferențe*, Timişoara, Editura Amarcord, 1999, p. 71-73; vezi şi Băcilă, *Omonimia*, p. 124-125 *passim*, unde sunt discutate mai multe situații de acest fel).

[7] Omonimia este considerată una dintre explicațiile pierderii sau marginalizării unor termeni care, moşteniți cândva de româna comună din latină, au dispărut ulterior sau şi-au restrâns aria geografică de utilizare, au fost înlocuiți cu alții ori au trecut în vocabularul pasiv. Vezi, în acest sens, I.-A. Candrea, *Constatări în domeniul dialectologiei*, în GS, I (1923-1924), fasc. 2, p. 169-200; idem, *Elemente latine dispărute din limba română*. Curs editat de Dumitru Şandru şi Virgil Stoica, Bucureşti, 1932; Tache Papahagi, *Dispariții şi suprapuneri lexicale*. *I*, în GS, III (1927), fasc. 1, p. 82-100; *II*, în GS, IV (1929), fasc. 1, p. 84-96.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

timp, a unuia dintre termeni (sau chiar a amândurora) cu altul (alții) – care preiau (şi) semnificațiile celor cărora li s-au substituit – ori la specializarea lui (lor) cu un anumit sens.

Substitutele omonimelor provin adesea din sfera semantică a cuvântului „bolnav", fiind sinonime sau cuvinte înrudite cu acesta, derivate diminutivale sau lexeme cu valoare afectivă. De pildă, *blană* „scândură groasă", azi termen popular, şi-a restrâns aria de circulație din cauza omonimului său, *blană* „piele de animal cu părul pe ea", care, neavând sinonim, s-a menținut în limbă. Se observă că, în alegerea pe care o fac vorbitorii, o cale de evitare a confuziilor este şi aceea de a utiliza sinonimul unuia dintre termenii omonimi, fapt ce subliniază, o dată în plus, strânsa legătură dintre sinonimie şi omonimie[8].

*

Uneori, existența a două noțiuni denumite cu acelaşi cuvânt impune să se recurgă la *diminutivare* pentru a le deosebi; unul dintre cuvintele din perechea (şirul) de omonime este derivat cu sufix diminutival, acesta având un rol diferențiator în dezambiguizare[9]. De exemplu, omonimia intolerabilă dintre *vară*$_1$ „verişoară" şi *vară*$_2$ „anotimpul călduros al anului" a fost înlăturată prin întrebuințarea diminutivului *verişoară*[10] (diminutiv identic semantic cu termenul-bază, diferențiat afixal de acesta şi de omonimul său) în locul lui *vară*, astăzi foarte puțin frecvent, conservat în structuri de tipul *vară-mea, vară-ta*, unde este urmat de un determinant posesiv conjunct. *Pescar* „pasăre" a primit sufixul diminutival *-uş* (> *pescăr***uş**), pentru a se distinge de *pescar* „persoană care prinde peşte".

Pe de altă parte, în mod curent, asemănarea unei plante cu un obiect a determinat denumirea plantei respective cu numele obiectului cu care se aseamănă, nume a cărui formă diminutivală circulă deja în limbă. Astfel, s-a constatat că există o plantă cu o formă asemănătoare unei ciubote mici: diminutivul *ciuboțică* a primit un sens nou, denumind planta respectivă (vezi şi *clopoțel, năsturel, toporaş*). De multe ori, se creează confuzie între substantivul care denumeşte planta şi substantivul diminutival propriu-zis, fiindcă forma este identică şi numai contextul ne poate indica despre ce

[8] În franceză, unde profundele transformări fonetice au „măcinat" pur şi simplu cuvintele, omonimia intolerabilă a fost eliminată, mai devreme sau mai târziu, îndeosebi prin înlocuirea cuvântului „bolnav".

[9] Vezi discuția despre termenul *porumb* în Băcilă, *Omonimia*, p. 120.

[10] Femininul *verişoară* a determinat şi apariția lui *verişor* „văr"; cf. şi forma *văruşană*, caracteristică graiurilor crişene şi întrebuințată din aceeaşi nevoie de claritate. Vezi, în acest sens, Vasile Frățilă, *Probleme de dialectologie română*, Tipografia Universității din Timişoara, 1987, p. 154.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

este vorba (substantivele enumerate mai sus sunt şi diminutive propriu-zise, şi nume de plante)[11].

*

Eliminarea unuia dintre termenii omonimi ori substituirea lui nu sunt singurele mijloace prin intermediul cărora limba înlătură echivocul. Dacă omonimele riscă să se întâlnească în cadrul aceloraşi mesaje, unul dintre ele dispare din limbă sau i se adaugă o complinire, pentru a putea fi deosebit de celălalt. Omonimia fiind adesea simţită ca supărătoare, vorbitorul ţine să precizeze, printr-un adaos, cu care dintre sensuri este folosit un termen. Aşadar, evitarea omonimiei se face şi prin *specificare contextuală*, adică prin adăugarea unor determinări (atributive sau circumstanţiale) – procedeu curent şi în diferenţierea sensurilor aceluiaşi lexem – , cu rolul de a preciza valorile semantice ale cuvintelor şi de a evita ambiguitatea.

Astfel, în multe graiuri dacoromâne, ca o consecinţă a slăbirii iotului după labială, substantivul *miere* se pronunţă *męre*, întocmai ca pluralul lui *măr* (fructul). Pentru a elimina confuziile, mai ales că ambele reprezintă nu numai noţiuni foarte cunoscute, dar pot apărea şi în aceleaşi contexte (întrucât desemnează un aliment), se spune *m(i)ere de stup* / *de albine* (cu un determinant substantival) pentru produsul albinelor şi *mere* – pentru acela al pomului fructifer[12]. De altfel, lucrările de specialitate vorbesc despre asemenea determinanţi specifici ai omonimelor: *miere de albine, lamă de ras, urcior la ochi*, *rasă călugărească*, în raport cu *mere, lamă* (animal), *urcior* „vas de lut cu gâtul strâmt, folosit pentru păstrarea lichidelor”, *rasă* (tip fiziologic), fără determinanţi specifici obligatorii.

Specificarea contextuală este mai dezvoltată sau mai restrânsă, după împrejurări: când situaţia concretă de comunicare exclude posibilitatea unei confuzii, determinanţii (subînţeleşi) nu se mai exprimă, pentru că devin inutili: dacă spunem, de pildă, „La meciul de azi am dat un *gol*”, nu mai trebuie să adăugăm despre ce *gol* este vorba, dacă zicem că un briceag are „*lama* ascuţită”, substantivul *lamă* nu lasă îndoieli asupra înţelesului său în context etc. În enunţurile exemplificate anterior, este

[11] În cazul derivatelor diminutivale care au alt sens decât cuvântul de bază, diminutivul nu se referă neapărat la mărimea reală a obiectului, ci la diverse alte însuşiri ale acestuia şi chiar la unele analogii pe care le fac vorbitorii. Vezi D. Bîrsan, *False diminutive*, în SMFC III, p. 89-98.

[12] În alte graiuri, diferenţierea se face prin durificarea lui *r* în pluralul *mi̯ęră* (vezi Vasile Frăţilă, *op. cit.*, p. 113) sau prin insistenţa, în pronunţare, asupra minimei diferenţe fonetice: (am adus) *miere* “produsul dulce al albinelor”, în care *-ie-* reprezintă rezultatul normal al evoluţiei vocalei latineşti accentuate *ĕ* din etimonul *mĕle* (*-i-* nu este epentetic).

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

evident că omonimele nu periclitează comunicarea exactă a ideilor: ele sunt tolerabile şi nu se impune eliminarea din limbă a vreunuia dintre ele.

Alteori, citirea întregii propoziţii în care figurează un cuvânt omonim cu altul nu este suficientă pentru a se evita ambiguitatea şi, în consecinţă, este nevoie de un context mai amplu: de exemplu, **Râsul** *acesta m-a speriat* poate însemna „acest linx" sau „râsetul, faptul că cineva a râs". De obicei însă, nu pronunţăm cuvintele izolat, ci le îmbinăm în propoziţii şi fraze, din care, ascultându-le, desprindem corect, de cele mai multe ori, sensurile cuvintelor.

Definit din perspectiva analizei gramaticale, *contextul* reprezintă o „comunicare, de orice amploare, necesară pentru a înţelege sensul lexical şi gramatical al unităţilor sintactice din cadrul unei propoziţii sau al unei fraze, care se sprijină pe textul înconjurător"[13]. Într-adevăr, considerat adesea drept cel mai important mijloc de înlăturare a omonimiei lexicale[14], contextul concretizează semnificaţia cu care sunt întrebuinţate omonimele, actualizând una dintre accepţiile pe care le are cuvântul în planul paradigmatic al limbii. Sensul lexical sau gramatical al unui omonim se precizează în situaţia de comunicare, căci, de regulă, omonimele reprezintă referenţi care fac parte din contexte extralingvistice deosebite.

*

În anumite cazuri, *diferenţierile morfologice* atenuează sau înlătură consecinţele nedorite ale omonimiei. Ca reacţie la ceea ce se numeşte omoformie, sistemul morfologic îşi selectează permanent noi indici diferenţiatori, prin utilizarea unor posibilităţi oferite de structura fonetică şi fonologică a cuvintelor respective, modelul constând, adesea, în forme analogice[15]. Existenţa unor forme flexionare duble, specializate pentru sensuri diferite, este un fenomen cunoscut multor limbi (şi nu e vorba de forme duble de plural, de variante flexionare care circulă paralel)[16].

În română, mult mai frecvente sunt omonimele care au doar unele forme identice, pentru că limba tinde întotdeauna să evite ambiguitatea creată de omonimia totală. În privinţa substantivului, distingem două

[13] Gh. Bulgăr, *Analiza gramaticală şi contextul*, în LL, V (1961), p. 27-28.
[14] Vezi Valentin Moldovan, *Rolul contextului în deomonimizare*, în *Probleme de filologie slavă (Studii, articole, prelegeri)*, VII. Volum îngrijit de Maria Király, Traian Nădăban şi Jiva Milin, Tipografia Universităţii de Vest din Timişoara, 1999, p. 169.
[15] Vezi Băcilă, *Omonimia*, p. 127-133, unde am arătat, exemplificând, că sistemul limbii a recurs la propriile mijloace şi când au intervenit neutralizări ale opoziţiilor în paradigmele unor părţi de vorbire, pentru a readuce precizia şi claritatea în exprimare.
[16] Vezi, în acest sens, studiul Mioarei Avram, *Mijloace morfologice de diferenţiere lexicală în limba română*, în SCL, IX (1958), nr. 3, p. 315-336.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

situaţii care demonstrează clar că avem de-a face cu unităţi lexicale diferite (omonime parţiale): 1) desinenţele / formele diferite de plural variază în interiorul aceluiaşi gen: *bandă*$_1$, *bande* „ceată, grup de persoane” – *bandă*$_2$, *benzi* „fâşie de stofă, de hârtie etc. având diverse întrebuinţări”; *cap*$_1$, *capete* „extremitate superioară a corpului omenesc” – *cap*$_2$, *capuri* (Geogr.) „promontoriu (porţiune de uscat care înaintează în apă)”; 2) formele diferite de plural determină schimbarea genului: *corn*$_1$, *corni* „arbust cu lemnul foarte tare, cu frunze opuse, cu flori galbene şi cu fructe roşii comestibile” – *corn*$_2$, *corni* „instrument de suflat” – *corn*$_3$, *coarne* „fiecare dintre cele două excrescenţe de pe osul frontal al rumegătoarelor” – *corn*$_4$, *cornuri* „produs de panificaţie din făină albă, în formă de semicerc”; *râs*$_1$, *râşi* „mamifer din familia felinelor” – *râs*$_2$, *râsuri* „râsete”.

În calitate de morfem al determinării, articolul (hotărât sau nehotărât) limitează omonimiile cazuale din flexiunea substantivului (cf. nominativ-acuzativ – *student(-u**l**)* / **un** *student* # genitiv-dativ – *student(-u**lui**)* / **unui** *student*). Tot articolul înlătură sincretismul cazual din paradigma substantivelor cu număr comun de tipul *pui, arici, învăţătoare, nume*, unde omonimia singular / plural este evitată prin adăugarea elementelor care exprimă valorile de determinare: *un, o, nişte*; *-l, -a, -le, -i*[17]. Ca şi la substantiv, prin formele lor diferenţiatoare, flectivele enclitice ale determinării contribuie la soluţionarea unei părţi importante din omonimiile specifice flexiunii adjectivului, alături, desigur, de necesitatea luării în considerare a cazului la care se află regentul de tip nominal al acestuia[18].

Articolul hotărât şi cel nehotărât au un rol similar în franceză, în situaţia substantivelor masculine şi feminine, care altfel ar risca să fie confundate unul cu celălalt (omonime gramaticale), fie că sunt cuvinte cu origine total diferită, fie cuvinte înrudite, având acelaşi etimon, dar o semnificaţie distinctă pentru fiecare dintre cele două genuri: **le** *moule* s.m. „tipar, model” – **la** *moule* s.f. „midie”; **le** *vase* s.m. „vas, oală” – **la** *vase* s.f. „nămol, noroi”; **un** *page* s.m. „paj” – **une** *page* s.f. „pagină”; **un** *poêle* (< lat. *pallium*) „postav cu care se acoperă sicriul” (REW 6168, Dauzat, *Dictionnaire*, s.v.) – **un** *poêle* (< lat. *pe(n)silis*) „sobă de fier” (REW 6392, Dauzat, *Dictionnaire*, s.v.) – **une** *poêle* (< lat. *patella*) „tigaie” (REW 6286, Dauzat, *Dictionnaire*, s.v.); **un** *souris* (< *sourire*) „surâs” (Dauzat, *Dictionnaire*, s.v.) – **une** *souris* „şoarece”; **un** *manche* „mâner” – **une** *manche* „mânecă”; **le** *mémoire* „memoriu” – **la** *mémoire* „memorie”; **le**

[17] La fel se întâmplă şi în situaţia substantivelor invariabile, unde afixele de determinare rezolvă sincretismele de număr şi de caz.

[18] Pentru toate problemele legate de omonimia la nivel morfologic şi de căile de evitare a acesteia, vezi Luminiţa Hoarţă Lăzărescu, *Sinonimia şi omonimia gramaticală în limba română*, Iaşi, Editura Cermi, 1999, p. 130-185.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

mode „mod” – **la** *mode* „modă”; **le** *physique* „fizic, înfăţişare” – **la** *physique* „fizică”; **le** *poste* „post, serviciu” – **la** *poste* „poştă” etc.[19]

Pe lângă aceasta, în franceză, există numeroase omofone deosebite în rostire datorită genului (marcat prin articol), iar în scris – cu ajutorul diferenţierilor grafice: *le foie* „ficat” – *la foi* „credinţă”; *le maire* „primar”– *la mer* „mare (subst.)” – *la mère* „mamă”; *le poids* „greutate” – *le pois* „mazăre” – *la poix* „smoală”. Mai mult, în nenumărate situaţii, avem de-a face cu omofonia între cuvinte şi forme gramaticale neînrudite (părţi de vorbire diferite, mai toate monosilabice, alcătuind serii ce cuprind omonime de toate tipurile), pe care le deosebesc ortografia, flexiunea (categoriile gramaticale specifice), determinanţii, poziţia lor în interiorul enunţului, contextul imediat, cel ce ne indică exact despre care dintre ele este vorba: substantivele *cou* „gât” – *coup* „lovitură” – *coût* „cost, preţ” [ku]; *fin*, adjectiv „fin, delicat” – *fin*, substantiv „sfârşit, încheiere” – *faim*, substantiv „foame” – *feint*, participiul trecut al verbului *feindre* „a simula, a se preface” [fE)]; *ferme*, substantiv „fermă” – *ferme*, adjectiv „ferm” – (je, il) *ferme*, verb „(eu) închid, (el) închide” [fERm]; *maître*, substantiv „stăpân; maestru” – *mètre*, substantiv „metru” – *mettre*, verb „a pune” [mEtR]; *part*, substantiv „parte” – (il) *part*, verb „(el) pleacă” – *par*, prepoziţie „prin” [paR]; *pain*, substantiv „pâine” – *pin*, substantiv „pin” – *peint*, participiul trecut al verbului *peindre* „a picta, a zugrăvi” [pE)] (vezi şi persoana a II-a a imperativului şi toate persoanele singularului de la indicativul prezent ale aceluiaşi verb); *vain*, adjectiv „zadarnic, van” – *vin*, substantiv „vin” – (il) *vint*, persoana a III-a singular a indicativului perfect simplu de la verbul *venir* „a veni” – (il) *vainc*, persoana a III-a singular a indicativului prezent de la verbul *vaincre* „a învinge” [vE)] etc.

Pe lângă aceasta, în franceză, o mare importanţă o deţine recunoaşterea naturii flexiunii, ale cărei mărci nu sunt aceleaşi în pronunţare şi în scriere. În rostire, cum am văzut, există numeroase omofone, adesea doar surse ale unei ambiguităţi virtuale, pe care o analiză sintactică atentă a (con)textului scris ne permite să le îndepărtăm (vezi formele de masculin şi de feminin, la singular şi la plural, ale substantivului *ami* „prieten”: *ami* / *amie* / *amis* / *amies*, toate pronunţate [ami]; formele de participiu trecut ale verbului *venir* „a veni”: *venu* / *venue* / *venus* / *venues*, rostite identic – [v(´)ny]; formele – omofone – de persoana a III-a, singular şi plural, ale indicativului prezent la verbele de

[19] Pentru marcarea diferenţierii prin gen şi număr în franceză, vezi Maurice Grevisse, *Le Bon Usage. Grammaire française*. Refondue par André Goosse, treizième édition revue, Paris, Éditions Duculot, 1993, p. 706-708.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

grupa I, de tipul (il) *marche* / (ils) *marchent* [maRS]; (il) *pense* / (ils) *pensent* [pã)s] etc.).[20]

Întorcându-ne la română, reținem că omonimia cazuală se rezolvă prin distribuția diferită a formelor identice, adică prin utilizarea acestora în contexte diferențiatoare (de obicei, dativul apare ca determinant al verbului sau al unor adjective, iar genitivul e, prin excelență, determinant al numelui), precum şi prin folosirea prepozițiilor care se construiesc cu anumite cazuri ori prin raportarea la formele echivalente ale pronumelor personale: în condițiile în care, într-un enunț de tipul *Dau cartea copilului*, nu ne putem decide dacă avem de-a face cu genitivul sau cu dativul, ambiguitatea este înlăturată prin anticiparea sau substituirea complementului indirect prin forma neaccentuată de dativ a pronumelui personal, **Îi** *dau cartea*, a cărui absență, într-o exprimare de acest gen, constituie, de altfel, o greşeală[21].

Vorbind tot despre pronumele personale, de reținut că, la unele persoane, formele neaccentuate ale acestora prezintă omonimii ale cazurilor dativ şi acuzativ, în cadrul aceluiaşi număr (plural: *ne*; *vă* şi *v-*; *le*, dativ, masculin şi feminin-neutru / acuzativ, feminin-neutru) sau la numere diferite (*i* şi *îi*, dativ, singular, masculin-neutru şi feminin / acuzativ, plural, masculin); vezi enunțuri ambigue ca: **I**-*am mulțumit* (*lui* / *ei* sau *pe ei*?); **Le**-*am ajutat* (*lor* sau *pe ele*?).

În afară de aceasta, dativul posesiv pe lângă un verb este utilizat uneori în construcții pleonastice, în care posesia mai este exprimată prin alte mijloace: printr-un adjectiv pronominal posesiv (**I**-*a amărât viața* **sa**), printr-un pronume în genitiv (**I**-*a amărât viața* **lui**) sau printr-un dativ posesiv pe lângă un substantiv (**I**-*a amărât viața*-**i**). Cu verbe pe lângă care dativul ar putea fi intrepretat şi altfel, construcțiile pleonastice sunt tolerabile, fiind necesare pentru sublinierea sau precizarea sensului posesiv, de exemplu pentru dezambiguizarea unei propoziții ca **Ți**-*am citit lucrarea (***ta***)*[22].

Folosirea formelor – accentuate şi neaccentuate – ale pronumelui personal, precum şi alegerea lor într-o situație sau alta, se face după anumite reguli, obligatorii ori facultative (depinzând de mai mulți factori), a căror nerespectare poate duce la apariția unor structuri care contravin

[20] În franceză, multe forme gramaticale înrudite (singularul şi pluralul aceloraşi substantive sau al aceloraşi verbe), deşi scrise diferit, nu se disting deloc în limba vorbită.

[21] Pronumele personal este singura parte de vorbire la care se întâlnesc cuvinte care diferențiază formal nominativul de acuzativ (persoana I, singular *eu* / *mine, mă*…; persoana a II-a, singular *tu* / *tine, te*) sau, parțial, genitivul de dativ (persoana a III-a, singular *lui, ei* – genitiv şi dativ / *îi, i*… – numai dativ); prin controlul cu aceste pronume, se pot recunoaşte şi valorile cazuale diferite ale formelor unice de la alte cuvinte. Vezi, în acest sens, Avram, *Gramatica*$_2$, p. 155.

[22] *Ibidem*, p. 163.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

normei. Atât în vorbire, cât şi în scris, apar confuzii, de pildă, între formele nelegate *ne* şi *ni*, aceasta din urmă fiind folosită greşit atunci când nu este urmată de alt pronume neaccentuat (*Care* **ni** *sunt sarcinile?* în loc de **ne** *sunt*); în scris, se întâlneşte şi confuzia dintre formele legate *ne-* şi *ni-* (ca şi *le-* şi *li-*), scriindu-se uneori, greşit, **ni-***a dat* sau *dă-***ni-***o* (în loc de **ne-***a dat*, *dă-***ne-***o*) şi chiar **ni-***a văzut* (în loc de **ne-***a văzut*).

Mai frecvente, astăzi, sunt însă confuziile dintre formele legate de dativ *v-* şi *vi-*, spunându-se şi scriindu-se, greşit, **vi-***o dau* sau *dându-***vi-***o*, în loc de **v-***o dau, dându-***v-***o**. Explicaţia acestei extinderi a combinaţiei **vi-***o*, care contrazice norma lingvistică, pare a fi aceea că se încearcă evitarea unei omonimii supărătoare cu pronumele personal de persoana a II-a plural în acuzativ *vă*, realizat şi ca *v-* (**vă** *văd*, **v-***am întrebat*). Mergând pe aceaşi linie cu singularul (**mi-***o dă*, **ţi-***o dă*, **i-***o dă*), **vi-***o dă* în loc de **v-***o dă* ar arăta mai clar că este vorba de dativ. Tendinţa de utilizare a construcţiei **vi-***o* în loc de **v-***o* este întărită şi de sentimentul unor vorbitori că *vi-* din **vi-***o* are o nuanţă suplimentară de politeţe, impresie care provine, probabil, din hipercorectitudine, având în vedere şi faptul că, în Banat, există forma pronominală de dativ *m-* pentru literarul *mi-* (**m-***o ḑîs* „*mi-*a zis"). Iată deci o situaţie care demonstrează destul de clar presiunea sistemului asupra excepţiilor de la regulă; rămâne de văzut dacă această tendinţă se va impune la un moment dat sau dacă vorbitorii „inovatori" se vor supune, în cele din urmă, rigorilor normei[23].

Tot morfologia intervine în rezolvarea omonimiilor dintre anumite forme verbale identice[24]. Astfel, formele de persoana I, singular şi plural, ale imperfectului şi ale perfectului compus românesc sunt identice; în enunţuri ca: *Nu* **eram** *acolo în momentul accidentului,* **Am terminat** *repede lucrarea*, desprinse din context, e dificil să ne dăm seama care este subiectul propoziţiei (*eu* sau *noi*?); de aceea, pentru a se asigura claritatea exprimării, precum şi o analiză gramaticală corectă, este necesară, în asemenea situaţii, prezenţa, în text, a pronumelor personale cu rol de subiect: **Eu** *nu eram acolo în momentul accidentului,* **Noi** *am terminat repede lucrarea*.

Iată, în acest sens, un alt exemplu: grupurile „pronume reflexiv + verb" pot constitui unităţi lingvistice diferite ca organizare internă şi sub aspectul conţinutului, al informaţiei pe care o poartă. Aceste deosebiri explică omonimia construcţiilor de acest fel, compatibilitatea cu diverse

[23] *Ibidem*, p. 157-158; vezi şi Melania Florea, *Evitarea unei omonimii pronominale şi norma lingvistică*, în LR, XXXIV (1985), nr. 5, p. 401-403.

[24] Vezi Băcilă, *Omonimia*, p. 129-132, unde am arătat cum au fost rezolvate, în plan diacronic, omonimiile din paradigma verbelor româneşti la diferite moduri şi timpuri, subliniind rolul extrem de important al analogiei, care vine să „repare" ceea ce evoluţia fonetică a distrus, fapt evident atât în limba literară, cât şi la nivel dialectal.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

semnificații (în funcție de context) a aceleiaşi grupări; de pildă, forma verbală *se bate* redă valori semantice şi gramaticale variate în: *El* **se bate** *cu pumnii în piept* (reflexiv obiectiv), *El* **se bate** *cu tine* (reflexiv reciproc), *El* **se bate** *pentru o idee* (reflexiv dinamic), *Crema* **se bate** *cu telul* (reflexiv pasiv), *Înainte de a intra,* **se bate** *la uşă* (reflexiv impersonal).

Contextul lingvistic dezambiguizează şi omonimiile de tipul *cântă* (indicativ, prezent, persoana a III-a, singular şi plural), prin intermediul subiectului care, în mod curent, are o formă de număr distinctă (**Copilul** / **copiii** *cântă*)[25]. Omonimia morfologică dintre prezumtivul perfect şi viitorul anterior este înlăturată prin faptul că prezumtivul perfect are un caracter absolut (apare independent în enunț), în timp ce viitorul anterior este un timp relativ (îl găsim totdeauna în relație cu viitorul obişnuit). Formele verbale pasive, omonime cu cele active (de tipul *voi fi învățat* = pasiv viitor şi activ viitor anterior / prezumtiv perfect, *aş fi învățat* = pasiv condițional prezent şi activ condițional perfect) se deosebesc prin caracterul variabil al participiului la diateza pasivă (*voi fi* **învățat*ă*** + *de cineva # voi fi* **învățat**).

La fel, din perspectiva modului de organizare a expresiei, predicatul nominal (format din verbul copulativ *a fi* + participiu cu valoare adjectivală şi cu funcție de nume predicativ) şi forma verbală de diateză pasivă (alcătuită din auxiliarul *a fi* + participiu) sunt unități sintactice omonime. Şi în acest caz, un rol foarte important îi revine distribuției contextuale, aşa că, pentru a evita orice confuzie, trebuie să se aibă în vedere următoarele aspecte:

– un verb la diateza pasivă exprimă o acțiune, predicatul nominal exprimă o însuşire;

– numai verbele tranzitive la diateza activă pot fi folosite la diateza pasivă;

– dacă predicatul este nominal, numele predicativ exprimat prin participiu are valoare adjectivală (uneori, şi grade de comparație), admite înlocuirea cu un adjectiv sinonim;

[25] Şi în franceză, folosirea pronumelor-subiecte în fața verbului corespunde aceleiaşi nevoi de diferențiere. În urma evoluției fonetice, s-a ajuns la forme identice din punctul de vedere al rostirii la persoanele I, a II-a singular, a III-a singular şi plural, la prezentul indicativ al verbelor de grupa I: (je) *chante*, (tu) *chantes*, (il) *chante*, (ils) *chantent*, toate pronunțate [SA)t], ca şi persoanele I, a II-a singular, a III-a singular şi plural de la conjunctivul prezent, ca şi imperativul singular. Din acest motiv, folosirea pronumelor-subiecte precedând verbul, pentru indicarea persoanei, este obligatorie (cf. şi engl. (I) *love*, (we) *love*, (you) *love*, (they) *love* – patru persoane omofone). Uzul a păstrat, prin analogie, pronumele personale-subiecte şi pentru formele verbale ale căror desinențe au rămas diferențiate în rostire. Vezi Albert Dauzat, *La Langue française. Sa vie, son évolution*, Paris, Librairie Stock, 1926, p. 101.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

– orice verb la diateza pasivă acceptă un complement de agent (exprimat sau subînțeles);

– un verb la diateza pasivă poate fi înlocuit printr-un verb la diateza activă la același mod și timp (complementul de agent devenind subiect) sau printr-un verb la diateza reflexivă cu sens pasiv, substituții imposibile în cazul predicatului nominal.

Există și în limba română situații când anumite secvențe, rupte de contextul mai amplu, permit două (sau chiar mai multe) tipuri de analiză morfosintactică (vezi structuri de tipul *ușa* **e deschisă**; **de aceea** *am venit* sau *competiția* **continuă** – titlu dintr-un slogan publicitar, observarea corectă a statutului lor depinzând, în mare măsură, de studierea unui context mai larg) ori mai multe posibilități de analiză semantică a valorii cazuale de genitiv și tot atâtea lecturi posibile: **Lauda prietenilor** *nu m-a impresionat deloc* poate însemna „Prietenii laudă pe cineva", „Prietenii se laudă" sau „Prietenii sunt lăudați de cineva".

Omonimiile complexe provoacă adesea dificultăți în analiza gramaticală (când e vorba de cuvinte reprezentând părți de vorbire diferite). De multă vreme, gramaticile și manualele școlare atrag atenția asupra faptului că pot provoca greșeli în analiza gramaticală unele serii omonimice, alcătuite din cuvinte cu corp fonetic redus (*de* – prepoziție, conjuncție, pronume relativ, interjecție; *o* – articol nehotărât, numeral cardinal, pronume personal, adjectiv pronominal nehotărât, verb auxiliar *a avea*, verb auxiliar *a vrea*, interjecție; *un* – articol nehotărât, numeral cardinal, adjectiv pronominal nehotărât etc.) sau cupluri de omonime alcătuite în special din părți de vorbire neflexibile (*deasupra* – adverb și prepoziție, *nici* – conjuncție și adverb etc.). Distincția se face în diverse moduri, de la caz la caz: prin apelul la raporturile paradigmatice (*un* e numeral în alternanță cu *doi*), prin referire la plural (*un – niște*, articol / *un – unii*, adjectiv pronominal nehotărât), prin cuvintele alături de care pot apărea (*deasupra* + substantiv, pronume, adjectiv pronominal posesiv este prepoziție), prin accentul sintactic (în exprimarea orală, *și, nici* sunt accentuate ca adverbe și neaccentuate când sunt conjuncții) etc.[26]

*

În mare măsură tolerabilă, omonimia în limba română vizează un număr apreciabil de omonime parțiale, individualizate prin paradigmă, prin context sau / și prin *apartenența la stiluri funcționale diferite*, ceea ce exclude confuzia dintre ele; în multe cazuri deci, diferențierile semantice și flexionare corespund și unor deosebiri privind domeniul de întrebuințare. Cât privește omonimele, riscul ambiguității este mai redus decât la

[26] Vezi Avram, *Gramatica*$_2$, p. 34-35 *passim*.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

polisemie, pentru că noţiunile şi obiectele pe care le denumesc acestea aparţin unor sfere tematice îndepărtate. De regulă, diferenţierea stilistică este susţinută şi de o distanţare tematică (unităţile aparţin unor câmpuri semantice distincte[27]), fapt care duce la apariţia unor deosebiri de genul:

– un cuvânt aparţine limbajului comun, iar omonimul său se întâlneşte într-un limbaj special: *bar*$_1$ „local” – *bar*$_2$ „(Fiz.) unitate de măsură a presiunii atmosferice”; *bor*$_1$ „marginea pălăriei” – *bor*$_2$ „(Chim.) metaloid aflat în sărurile acidului boric”; *sol*$_1$ „trimis, mesager” – *sol*$_2$ „(Geol.) stratul superior şi afânat al scoarţei Pământului” – *sol*$_3$ „(Muz.) a cincea treaptă din gama majoră tip; sunetul şi nota corespunzătoare”;

– un cuvânt face parte din lexicul limbii comune sau din stilul literar al limbii, iar omonimul său se foloseşte în graiurile populare: *dată*$_1$ „timp calendaristic” – *dată*$_2$ (reg. şi pop.) „soartă”; *rudă*$_1$ „rudenie” – *rudă*$_2$ (reg.) „prăjină, par” – *rudă*$_3$ (înv. şi reg.) „minereu”; *baie*$_1$ „scaldă, îmbăiere”, „vas special pentru spălat, cadă”, „încăpere sau clădire amenajată cu instalaţii speciale pentru îmbăiere”, „localitate de cură balneară”– *baie*$_2$ (înv. şi reg.) „mină” sau aparţine numai vocabularului pasiv; e vorba despre distincţia (de natură cultural-istorică) termen uzual / termen învechit: *arcan*$_1$ „laţ” – *arcan*$_2$ (înv.) „taină, loc ascuns”; *dietă*$_1$ „regim alimentar special” – *dietă*$_2$ (înv.) „adunare legislativă în trecut”; *roată*$_1$ „cerc” – *roată*$_2$ (înv.) „companie militară”[28].

Deşi omonimia prezintă, teoretic, anumite inconveniente, apartenenţa omonimelor la sfere tematice variate şi diferenţierile de ordin funcţional-stilistic explică toleranţa limbii faţă de prezenţa omonimelor în sistemul ei lexical.

*

De obicei, omonimele lexicale, lexico-gramaticale şi morfologice sunt acelea care provoacă ambiguitatea într-un enunţ, dar şi omonimia la nivel sintactic (construcţional) poate face ca mesajul să fie lipsit de claritate şi să genereze confuzii în comunicare. În aceste cazuri, un rol hotărâtor îl deţin *topica, intonaţia (accentul), pauza* şi *punctuaţia*.

Există situaţii în care flexiunea cazuală şi acordul nu sunt suficiente pentru a indica în mod univoc organizarea internă a enunţului, astfel încât „singurele elemente cu ajutorul cărora se poate deduce relaţia sintactică

[27] Vezi Valeria Nistor, *Observaţii asupra lexicului specializat*, în *Probleme de filologie slavă (Studii, articole, prelegeri)*, VII, p. 175.
[28] Vezi Vasile Şerban, Ivan Evseev, *Vocabularul românesc contemporan. Schiţă de sistem*, Timişoara, Editura Facla, 1978, p. 183-184; Marin Bucă, Ivan Evseev, *Probleme de semasiologie*, Timişoara, Editura Facla, 1976, p. 115.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

dintre unități sunt ordinea cuvintelor şi accentul frazei”[29]. De pildă, deosebirea nominativ / acuzativ, în flexiunea unor substantive, se face luând în considerare prepoziția *pe*, reluarea prin formele neaccentuate de acuzativ ale pronumelui personal, respectiv acordul cu predicatul pentru nominativ şi, nu în ultimul rând, topica (vezi exemplul *Vulpea vede câinele*, cu *vulpea* în nominativ, subiect şi *câinele* în acuzativ, complement direct; dacă modificăm ordinea cuvintelor: *Câinele vede vulpea*, rolurile sintactice se inversează).

Am semnalat, mai sus, faptul că echivocul gramatical ia naştere şi din identitatea formelor de genitiv-dativ: *Am expediat scrisoarea* **prietenului** (genitiv, atribut ori dativ, complement indirect?). Evitarea ambiguității, în acest enunț, unde avem un dativ şi nu un genitiv, se face fie prin accentuarea, în rostire, a cuvântului *prietenului*, fie prin schimbarea topicii acestuia (desigur, alături de anticiparea complementului indirect printr-o formă neaccentuată de dativ a pronumelui personal): *(***I-***)am expediat* **prietenului** *scrisoarea*, spre deosebire de genitiv, unde ne putem verifica utilizând prepozițiile specifice acestui caz ori cu ajutorul articolului posesiv-genitival. La fel, în *Cer* **colegului** *stiloul*, substantivul subliniat este, evident, în dativ; în *Cer stiloul* **colegului**, distincția dativ / genitiv nu mai este atât de clară. De altfel, când un verb are ca determinanți atât un complement direct, cât şi unul indirect, topica preferabilă este verb + complement direct + complement indirect (*Trimit scrisori părinților*), cu excepția situațiilor în care complementul indirect ar putea fi confundat cu un atribut genitival sau prepozițional: de exemplu, în propoziția *Trimit scrisoarea părinților*, ultimul cuvânt poate fi înțeles şi ca atribut genitival; de aceea, este recomandată ordinea *Trimit părinților scrisoarea*, care ilustrează valoarea de dativ, complement indirect, a acestuia.

În multe situații ambigue, modificarea ordinii cuvintelor înlătură echivocul. Numeroase probleme pune topica atributelor – identice sau nu ca tip – care au acelaşi termen regent. În aceste succesiuni, trebuie evitate îmbinările generatoare de ambiguități (de pildă, *concurs de înot internațional*). Firește, în asemenea cazuri, există, cel puțin teoretic, diverse structuri posibile şi, de aici, câte o ordine preferată pentru fiecare în parte, dar topica indicată (chiar dacă nu totdeauna se respectă!) este substantiv regent + atribut adjectival + atribut prepozițional + atribut genitival. În condițiile unor diferențe de gen şi de număr, atributul adjectival poate fi plasat la distanță față de substantivul determinat (*costumul de seară negru al băiatului*), însă rolul acordului de a dezambiguiza gruparea sub aspectul relațiilor sintactice (şi al conținutului)

[29] Vezi Laurența Dascălu-Jinga, *Melodia vorbirii în limba română*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, colecția Limba română, 2001, p. 23.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

devine inoperant când substantivele care precedă adjectivul nu diferă sub aspectul caracteristicilor gramaticale (de exemplu, *casă de cărămidă veche* – construcție ambiguă sintactic şi semantic totodată – „casă veche de cărămidă" sau „casă construită din cărămidă veche"? – pentru că cele două substantive feminine sunt folosite la acelaşi caz – acuzativ sau la cazuri omonime – nominativ-acuzativ).

Oricărui grup nominal de tipul substantiv + prepoziția *de* + substantiv + adjectiv i se pot atribui două modalități de analiză gramaticală dacă, din punct de vedere gramatical şi semantic, combinarea adjectivului respectiv cu un substantiv sau cu celălalt nu este interzisă explicit. Pentru a se evita ambiguitățile de acest fel, se recomandă ca, atunci când un substantiv are mai mulți determinanți adjectivali şi substantivali, cei adjectivali să fie plasați înaintea celor substantivali: ordinea *casă veche de cărămidă* înlătură ambiguitatea, demonstrând felul cum topica poate interveni ca element clarificator în situațiile în care flexiunea nu evidențiază net termenii relației de dependență (cf. alte structuri cu atribute care pun probleme de topică: *cartea elevului din bancă*; *Ia şi hainele din sacoşă* etc.).

De menționat şi faptul că, atunci când elementul predicativ suplimentar este aşezat lângă numele la care se referă, riscă să fie interpretat greşit drept atribut, cu care se confundă adesea. Distincția după sens este uneori evidentă (*Declar şedința* **închisă**, *O las pe bunica* **singură**, cu elemente predicative suplimentare # *Conduce şedința* **închisă**, *Bunica* **singură** *era tristă*, cu atribute), alteori mai puțin (*Am găsit cutia* **goală** = „Am găsit cutia cea goală" sau „Cutia am găsit-o goală"?)[30].

Adesea, pentru a înțelege sensul unui cuvânt dintr-o frază, este necesar să-i determinăm corect funcția sintactică; în acest caz, schimbarea topicii reprezintă un mijloc de dezambiguizare. Multe construcții corecte din punctul de vedere al emițătorului (căruia i se par clare, îndeosebi dacă sunt pronunțate într-un anumit fel) sunt echivoce pentru receptor, din cauza unor ambiguități pe care modificarea ordinii cuvintelor le poate evita. Pe de altă parte, numeroase construcții nominale nu pot fi percepute eronat când sunt integrate în enunț, căci fie restul propoziției, fie contextul general arată că o interpretare şi nu cealaltă e cea corectă (de pildă, structura *haină de damă transformată* nu e probabil să fie analizată cu segmentarea *haină + de + damă transformată*; vezi şi enunțurile / anunțurile hazlii, chiar absurde sau ridicole, de tipul: *jucării pentru copii din plastic, paturi pentru copii de fier, mănuşi pentru bărbați de lână, haine (jachete) din piele de damă, paturi pentru copii cu picioare de lemn, Vând căruț pentru copil demontabil, Aici găsiți articole pentru sugari din*

[30] Vezi Avram, *Gramatica*$_2$, p. 356.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

bumbac, exploatate în anecdote: „– Aveți pantofi din piele de șarpe? – Avem. Ce număr poartă șarpele dumneavoastră?”)[31].

Deşi nu este totdeauna lesne de remarcat, să nu uităm şi rolul foarte important al intonației (conturul melodic, accentele, pauzele) în situațiile de posibilă ambiguitate sintactică din vorbire, adică cele în care structura lexico-gramaticală a unui enunț permite două sau mai multe interpretări semantice[32].

La nivelul propoziției, ambiguitatea sintactică este cauzată, de regulă, de omonimia cazuală. Echivocul sintactic provocat de folosirea formei de nominativ şi pentru adresare (deci, pentru vocativ) este înlăturat prin intonația specifică vocativului, însoțită de o pauză care separă cuvântul „incident” de restul textului. Aşadar, distincția vocativ / nominativ se bazează, de foarte multe ori, ca şi în alte limbi, numai pe intonație: în situația în care nu există desinențe specifice vocativului (când acesta este identic ca structură segmentală cu nominativul), intonația funcționează ca element distinctiv, ca factor de dezambiguizare[33].

Cu ajutorul accentului se disting formele gramaticale omonime de vocativ şi de nominativ-acuzativ (*frate, prieteni*), de vocativ şi de dativ, plural (*fraților*). Şi ambiguitatea datorată omonimiei dintre forma de genitiv şi cea de dativ poate fi rezolvată printr-o segmentare corectă cu ajutorul pauzei şi al tipului de intonație care o precedă[34]. Alteori, echivocul gramatical ia naştere din identitatea formelor de genitiv-dativ-vocativ la plural: *Le-am dat* **fetelor** *pe toate* (dativ, complement indirect sau un substantiv în vocativ, fără funcție sintactică?); *Am primit răspunsul* **fraților** *şi acum sunt gata* (genitiv, atribut sau un substantiv în vocativ?). În aceste exemple, dacă dorim să arătăm că avem un vocativ şi nu un dativ sau un genitiv, evitarea echivocului se face printr-o intonație (şi o punctuație) corespunzătoare vocativului, lăsând cuvintele *fetelor* şi *fraților* în acelaşi loc sau schimbându-le topica: *Le-am dat,* **fetelor***, pe toate! –* **Fetelor***, le-am dat pe toate!*; *Am primit răspunsul,* **fraților***, şi acum sunt gata –* **Frații***, am primit răspunsul şi acum sunt gata*[35].

În alte situații ambigue, intervine o deosebire a intensității accentului care diferențiază două forme de tipul *Ioana* (nominativ) / *Ioána* (vocativ); *Şezi* (indicativ) / *Şézi* (imperativ); vezi şi **Judecă** *bine problema*

[31] Se impune aici încă o precizare: pentru rezolvarea omonimiei cu ajutorul topicii este de evitat tendința de a impune construcții artificiale, pe care vorbitorii nu le întrebuințează în situațiile concrete de comunicare.

[32] Vezi Laurența Dascălu-Jinga, *op.cit.*, p. 16.

[33] Se ştie că vocativul se caracterizează, în afara afixelor segmentale, şi prin prezența unei componente suprasegmentale specifice – intonația, care are un rol deosebit de important în cazurile frecvente de omonimie a vocativului cu nominativul şi cu acuzativul.

[34] Vezi Laurența Dascălu-Jinga, *op. cit.*, p. 81.

[35] Vezi Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *op. cit.*, p. 125, s.v. *echivoc*.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

(indicativ, prezent, persoana a III-a, singular # imperativ, persoana a II-a, singular) sau forme de imperativ precum: *taci, treci, stai; lucraţi, veniţi*, omonime cu aceeaşi persoană (a II-a, singular sau plural) a indicativului prezent (valori puse în evidenţă doar de intonaţia lor distinctă). Prezenţa unei accentuări mai intense (a unei silabe proeminente) deosebeşte vocativul de nominativ şi imperativul de prezentul indicativ. Creşterea intensităţii e asociată întotdeauna cu o ridicare a tonului, deci cu o modificare a conturului intonaţional (o intonaţie suplimentară exclamativă în cazul vocativului sau al imperativului).

Rezolvarea ambiguităţii la nivelul propoziţiei prin situarea diferită a accentului frazei se concretizează şi în deosebirea numelui predicativ de subiect (ambele în nominativ). În enunţurile declarative, vârful melodic al întregii fraze este plasat pe silaba accentuată a numelui predicativ, indiferent de locul său în context[36]. Dacă se menţine aceeaşi ordine a cuvintelor, numai intonaţiei îi revine rolul de a delimita subiectul de numele predicativ al construcţiei: numele predicativ e rostit cu proeminenţă pozitivă, indiferent de poziţia pe care o ocupă.

Sub aspect exclusiv segmental, se poate vorbi şi despre omonimia între onomatopee şi cuvinte propriu-zise, noţionale: *mac(!)* (reproduce strigătul raţei / numele unei flori), *cioc(!)* (imită zgomotul produs prin lovituri într-un obiect de lemn / plisc), *ţâr(!)* (imitarea sunetului de sonerie / varietate de scrumbie uscată şi sărată) etc. Intonaţia specială a interjecţiilor este un factor suprasegmental care (alături de alţii – fonetici segmentali: lungirea consoanei, ca în *ţâ***rr***!*; morfosintactici: reduplicarea, ca în *mac*-**mac***!*; compunerea, ca în *cioc*-**boc***!*) rezolvă omonimiile amintite, reducându-le la simple omografii, cel mai adesea parţiale[37].

De multe ori, pauzele sunt indispensabile pentru a înţelege succesiunea ideilor dintr-un enunţ: lipsa acestora, într-o frază, poate da naştere impreciziei în exprimare. De pildă, cuvintele *nu, mai* şi *vine* pot reda două idei distincte, în funcţie de rostirea lor: *Nu mai vine* sau *Nu, mai vine* (cu o scurtă pauză după *nu*). De câte ori o astfel de pauză se dovedeşte a fi necesară în rostirea unei fraze, ea este marcată şi în scris prin virgulă.

De altfel, semnele de punctuaţie contribuie la delimitarea unor unităţi sintactice, la evidenţierea, în scris, a unor raporturi din cadrul aceleiaşi unităţi şi, implicit, la soluţionarea omonimiei sintactice. Iată câteva exemple revelatoare pentru rolul intonaţiei şi al semnelor de punctuaţie, a căror absenţă ori prezenţă în text poate răsturna, uneori, sensul comunicării: *Cum pleci?* şi *Cum? Pleci?*; *Andrei începe examenul* şi *Andrei, începe examenul!* (cu *Andrei* în vocativ); *Nu plâng, pentru că mi-e*

[36] Cf. Laurenţia Dascălu-Jinga, *op. cit.*, p. 83.
[37] Vezi Constantin Dominte, *Interjecţia*, în LRC. FFM, p. 295-296.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

frică („Nu plâng”) şi *Nu plâng pentru că mi-e frică* („Plâng, dar nu de frică”); *După cum ştii, de la el n-am aflat nimic* şi *După cum ştii de la el, n-am aflat nimic*; *Dacă nu vii, mâine plec* şi *Dacă nu vii mâine, plec*; cf. şi interdicţia de a se pune virgulă după *lui* articol şi posibilitatea (dar nu obligativitatea) de a o folosi după *lui* pronume (**Lui***, Ion nu-i place; Datorită* **lui***, Ion a putut pleca*)[38]. Numeroase cazuri care admit segmentări diferite sunt percepute ca atare de către toţi vorbitorii. Adesea, o segmentare nepotrivită sau incorectă, realizată prin intermediul intonaţiei şi al pauzei, o accentuare mai puţin obişnuită reprezintă surse ale comicului în literatură (îndeosebi în teatru), dar şi în viaţa cotidiană.

Deşi nu constituie o soluţie universală de clarificare a construcţiilor omonime, punctuaţia corectă le distinge, în general, în practica limbii, în vederea unei lecturi adecvate, în cadrul căreia cititorul nu va folosi deloc la discreţie semnele de punctuaţie. Favorizată şi de unele omonimii morfologice (de obicei, cazuri cu formă identică), ambiguitatea sintactică e foarte frecventă atât în vorbire, cât şi în scriere. În asemenea situaţii, singura cale de a înţelege exact mesajul o constituie distribuţia diferită a formelor identice în enunţuri unde ele vor avea funcţii sintactice distincte. În concluzie, pentru soluţionarea diverselor tipuri de echivoc, rămâne hotărâtor recursul posibil la indicii intonativi în vorbire (la scheme intonative diferite) şi la indicii punctuaţiei în scris, desigur, pe lângă ceilalţi factori (flexiunea cuvintelor, topica, proprietatea exprimării etc.).

Dar nu în toate situaţiile ambiguitatea sintactică poate fi înlăturată printr-o rostire specială, nici punctuaţia nu reprezintă o soluţie universală în acest sens. Există cazuri care necesită explicitări din partea vorbitorului; vezi enunţuri de tipul: *A trecut noaptea; Maria o lasă pe Ioana liniştită; Eu am prieteni mai buni ca Ion; Aşteaptă seara; Noaptea cutreieră munţii*. Aşadar, pentru rezolvarea omonimiei, nu totdeauna este suficientă stabilirea microcontextelor şi, de aceea, se recomandă cercetarea contextului mai amplu, pentru deplina lămurire a înţelesului şi a formei gramaticale, mai ales că structurile de mai sus conţin, în primul rând, ambiguităţi semantice.

S-a afirmat adesea că factorul care rezolvă total sau parţial ambiguitatea este *contextul*, adică acel complex sintagmatic care

[38] Să ne amintim acea frază celebră vorbind despre faptul că, atunci când plecau la război, tinerii romani cereau avizul oracolului, al cărui mesaj era „In bellum ibis, peribis non redibis”, adică „Vei merge la război, vei pieri nu, te vei întoarce” (în această traducere, virgula pusă după *nu* este capabilă să transforme negaţia în afirmaţie). Vezi G. I. Tohăneanu, Teodor Bulza, *O seamă de cuvinte româneşti*, Timişoara, Editura Facla, 1976, p. 155.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

„actualizează şi *impune* (subl. aut.) una dintre semnificaţii”[39], precizând sensul lexical sau gramatical al unui omonim. Contextul lingvistic (discursiv) şi cel extralingvistic (situaţional, mai larg) nu trebuie neglijate pentru asigurarea clarităţii în comunicarea mesajelor şi pentru identificarea corectă a semnificaţiei, fapt demonstrat şi de analiza distribuţională.

În mod obişnuit însă, omonimele au comportament contextual diferit: ele nu apar în aceleaşi tipuri de contexte decât în cazuri foarte rare. Chiar atunci când acest lucru se întâmplă, ambiguitatea este înlăturată prin intermediul situaţiei generale de comunicare, aşa cum se petrec lucrurile şi cu polisemia: „Aplicând permutarea, substituţia, distribuţia, orice cuvânt poate ieşi din ambiguitate omofonică, chiar şi într-un context formulat echivoc”[40].

Multe enunţuri rămân echivoce numai virtual (potenţial, în principiu) şi admit mai multe interpretări deosebite prin funcţia sintactică a componentelor enunţului doar dacă le desprindem din contextele lor lingvistice şi nu le cunoaştem pe cele extralingvistice, care, alături de intonaţie, înlesnesc orientarea interpretării într-un singur fel[41]. Pe de altă parte, posibilitatea unor interpretări sintactice multiple este anulată de conţinutul de gândire absurd, inadmisibil, pe care l-ar evoca unele dintre acestea. Un rol important îl au, cum s-a văzut, intonaţia, punctuaţia, ordinea cuvintelor şi alegerea lor potrivită, alături de adăugirile şi de completările emiţătorului pe parcursul comunicării.

Tot contextul rezolvă şi acele omofonii foarte frecvente în fluxul continuu al vorbirii, în care sunt implicate nivelurile fonetic şi lexical: *am să pun / am săpun* (vezi şi jocul de decupaj fonic, valorificat în reclame: folosind, la spălare, Bona Black, *negrul seduce*, în comparaţie cu detergenţii obişnuiţi, prin utilizarea cărora *negrul se duce*; reclama la guma de mestecat care „îţi face gura *de mentă* (sau *dementă*?!)”). În acest sens, scrierea corectă (legată de nivelul fonetic) se asigură doar printr-o analiză mentală justă a ceea ce în vorbire apare ca o îmbinare identică de sunete.

Iată un alt exemplu demn de semnalat: prin nordul ţării, „ficatului” i se spune, cu un cuvânt împrumutat din maghiară, *mai* (< magh. *máj*), care se încadrează într-o amplă serie omonimică: *mai*$_1$, adverb < lat *magis* (REW 5228, CDDE 1041, PEW 1015), *mai*$_2$ „a cincea lună a anului” < lat. *maius* (REW 5250, CDDE 1040, PEW 1018), *mai*$_3$ „bătător, pisălog” < lat *malleus* (REW 5268, CDDE 1038, PEW 1017)[42]. Din aceleaşi sunete (*m,*

[39] Tatiana Slama-Cazacu, *Despre studiul omonimiei în lanţul discursiv*, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, Bucureşti, Editura Academiei, 1965, p. 843.
[40] Vasile Şerban, Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 95.
[41] Vezi Sorin Stati, *Omonimia sintactică*, în LL, XI (1966), p. 389-391.
[42] Vezi şi G. I. Tohăneanu, *Cuvinte româneşti*, Timişoara, Editura Facla, 1986, p. 32.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

a, i) este alcătuită şi ortograma *m-ai*, care constituie forma elidată a pronumelui personal *mă* + persoana a II-a singular a verbului auxiliar *a avea* (**m-ai** *văzut,* **m-ai** *certa*). Asemenea cazuri, cum e cel al lui *mai*, ridică şi serioase probleme de traducere, dacă se porneşte exclusiv de la definiţiile din dicţionarele explicative ale limbii române; pentru rezolvarea acestei ambiguităţi, în vederea transpunerii unităţii *mai* în franceză, de pildă, se recurge la studierea atentă a contextului şi, în funcţie de aceasta, vom avea *mai* [mE] pentru „a cincea lună a anului", *plus, encore, davantage* pentru rom. *mai*, adverb etc.

Spre deosebire de română, în limba franceză predomină grupul ritmic ca unitate fonetică în rostire: în consecinţă, foarte frecvente sunt ambiguităţile de decupaj al lanţului fonic, întrucât cuvintele se pronunţă legate unele de altele, rapid şi fără pauză după fiecare dintre ele, aşa că aceleiaşi realităţi fonice îi pot corespunde semnificaţii radical diferite[43]. În anumite contexte frastice, prezenţa secvenţelor omofone (echivoce în pronunţare) poate conduce chiar la o ambiguitate reală.

Astfel, se rostesc identic structuri ca: *l'affiche* şi *la fiche*, *quelque* şi *quel que*, *quelquefois* şi *quelques fois*, *c'est* / *ces* / *ses* / *s'est, voici celle qui l'aime* şi *voici celle qu'il aime*, *c'est la confédération* şi *c'est là qu'on fait des rations*, *l'admiration* şi *la demi-ration*, *tu l'as cueilli, tu la cueillis* şi *tu l'accueillis, trop heureux* şi *trop peureux*, *calorifère* şi *qu'alors y faire, il est ailleurs* şi *il est tailleur*, *j'ai tout fait* şi *j'étouffais*, *il est ouvert* şi *il est tout vert*, *un des espoirs* şi *un désespoir, un des avantages* şi *un désavantage, à sept heures* şi *à cette heure,* (l'ours) *est maître au pôle,* (Paris) *est métropole* şi (Virginie) *aimait trop Paul*. În scris, nu există, în principiu, probleme de decupaj, enunţurile sunt absolut clare, în măsura în care cuvintele sunt încadrate prin semne grafice univoce de demarcaţie (blancuri, apostrof, liniuţe). În schimb, în alte situaţii, receptorul unui enunţ scris se poate găsi în dificultatea de a nu şti cum să opteze între cele două pronunţări posibile (vezi [fil] sau [fis] în „Elle a perdu ses *fils*", propoziţie care conţine o ambiguitate efectivă, întrucât pluralul *fils* corespunde atât singularului *fil* „fir", cât şi singularului *fils* „fiu").

Valoarea semantică a acestor grupuri fonice se identifică prin context, care, în absenţa indicilor intonativi siguri, ne ajută să alegem decupajul corect, prin relaţia cu alte semne ale discursului, deseori numai prin situaţia de comunicare sau graţie altor fapte extralingvistice.

---

[43] Una dintre marile dificultăţi ale limbii franceze o reprezintă faptul că omonimia se referă nu numai la cuvinte izolate, ci şi la grupuri de cuvinte, ceea ce creează, pentru receptor, probleme de decupaj al lanţului fonic, de demarcaţie între cuvinte (mai ales scoase din contextul larg) şi puţine sunt, în acest caz, procedeele demarcative oferite de pronunţarea curentă a locutorului. De altfel, ambiguităţile privind segmentarea lanţului vorbirii în cuvinte depind de caracteristicile fiecărei limbi în parte.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

*

În rezolvarea omonimiei, un rol hotărâtor îl deţine şi *locul de apariţie a omonimului în context*, în special poziţia lui faţă de sfârşitul enunţului: dacă informaţia globală anterioară cuvântului respectiv este mai bogată (lucrul cel mai potrivit pentru receptarea corectă a omonimelor), şansele de anticipare a înţelesului acestuia sunt mai mari. Important este, aşadar, volumul de elemente informaţionale care precedă omonimul.

Problema locului unui cuvânt se pune prin referire explicită la poziţia contextuală, o importanţă aparte având-o aşa-numitul „stocaj informaţional”[44] în anumite locuri din text: cantitatea de informaţie adusă de o componentă variază în funcţie de locul ei în context. Într-un enunţ ca *O* **masă** *mare se pregătea în sufragerie*, semnificaţia cuvântului *masă* nu se precizează decât „târziu”, adică în momentul pronunţării ultimului segment al enunţului, „(...) în sufragerie”; dacă însă mesajul este altfel organizat: *În sufragerie se pregătea o* **masă** *mare*, informaţia acumulată până la apariţia cuvântului *masă* elimină ambiguitatea, verificându-se astfel, încă o dată, importanţa contextului lingvistic în cadrul comunicării verbale.

Prin anticipaţie, cititorul, orientându-se după forma şi conţinutul unităţilor lexicale care precedă omonimul, identifică sensul lui lexical sau gramatical. Alta este situaţia când rezolvarea omonimiei se realizează cu ajutorul contextului din dreapta. În plus, receptorul are posibilitatea să înlăture la timp echivocul şi să decodeze corect semnificaţia enunţului dacă „deomonimizatorul” (termenul care ajută la evitarea omonimiei)[45] e situat la distanţă mică de omonim.

Pentru precizia comunicării şi deci pentru o receptare optimă a mesajului, trebuie create contexte bine organizate, în cadrul cărora „este preferabil ca omonimul să aducă o informaţie cât mai mică şi să fie *el determinat* (subl. aut.) de context, în loc ca el să determine sensul ansamblului”[46]. Pe lângă aceasta, este recomandabil ca omonimul să fie înconjurat de multe determinări şi să se afle în poziţie contextuală favorabilă dezambiguizării, lucru cu atât mai necesar când cuvântul (sensul) respectiv este mai rar folosit, fără prea multe şanse de apariţie în conştiinţa receptorului.

Rezolvarea omonimiilor în context îşi dovedeşte, astfel, utilitatea atât din punct de vedere teoretic, cât şi practic, deşi, în foarte puţine cazuri,

---

[44] Tatiana Slama-Cazacu, *op. cit.*, p. 844.

[45] Vezi Valentin Moldovan, *op. cit.*, p. 169-172; idem, *Mijloace de deomonimizare*, în „Cercetări lingvistice”, Timişoara, 2002, p. 38-45.

[46] Tatiana Slama-Cazacu, *Introducere în psiholingvistică*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968, p. 449.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

nici proba contextului nu este edificatoare, fiind posibilă îmbinarea ambelor omonime (sau a tuturor omonimelor) din grupul respectiv cu sensul altui / altor cuvinte. De remarcat, de aceea, însemnătatea deosebită pe care o are *lungimea* segmentului ales pentru stabilirea identității semantice a unui lexem, precum şi ordinea celorlalte cuvinte din întregul context.

*

Dacă omonimele beneficiază, la înregistrarea lor în dicționare, de o marcă grafică distinctivă (un indice numeric aşezat la umărul drept al cuvântului), dimpotrivă, în *actul comunicării*, în elaborarea mesajelor, fenomenul prezintă anumite particularități care nu pot fi ignorate: omonimia codului este diferită de omonimia mesajelor, dată fiind dubla relație a acestora cu emițătorul şi cu receptorul[47].

S-a afirmat adesea că omonimia nu constituie o dificultate nici pentru vorbitor, nici pentru ascultător; mai mult, că ea nici nu există pentru emițător, căci el ştie dinainte la care sens al cuvântului se va referi în momentul exprimării, adică are în vedere, principial, o anumită semnificație lipsită de echivoc (înțelesul *unuia* dintre omonime). Într-adevăr, introducerea unui omonim într-un enunț presupune alegerea obligatorie (impusă de funcția de comunicare) a unuia singur dintre două sau mai multe accepții posibile. Pentru locutor, orice enunț rostit la un moment dat nu poate fi decât realizarea unei singure structuri semantico-sintactice: în majoritatea cazurilor, ghidat de nevoia comunicării, emițătorul va proceda, în enunțurile sale, la o selecție riguroasă a cuvintelor, determinând actualizarea, în context, a unui anumit sens sau a unuia dintre omonime, pentru a evita situațiile ambigue.

În felul acesta, încercăm să răspundem şi la întrebarea care se regăseşte în aproape toate lucrările consacrate acestui fenomen: este omonimia şi o problemă de emitere sau doar una de receptare? Chestiunea rezolvării omonimiei trebuie pusă – credem – încă din momentul emiterii unui mesaj, de a cărui organizare depinde înțelegerea exactă a acestuia şi deci şi a sensului fiecărui cuvânt în parte: cu cât mesajul va fi mai bine structurat din punctul de vedere al locului în care apare omonimul, cu atât se va înlesni receptarea corectă, iar interlocutorul nu va fi confruntat cu o problemă de alegere între două eventuale variante de decodare: „Dacă presupunem că receptorul rezolvă omonimia datorită unei anumite organizări (specifice) a mesajului, va trebui să admitem că această organizare e datorată unei acțiuni de selectare, de ierarhizare etc. – mai mult sau mai puțin intenționată, în vederea facilitării procesului de

[47] *Ibidem*, p. 438.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

comunicare – făcută de emițător, deoarece acesta, bazat pe propria sa experiență de comunicare, nu ignoră faptul că omonimia creează obstacole în realizarea funcției de comunicare”[48].

Omonimia reprezintă şi un fenomen de codare, o problemă pentru locutor, care, în organizarea mesajului, se adaptează receptorului, „alege semnele din sistemul lingvistic cunoscut de acesta, preferă valorile semnificative pe care ştie că le cunoaşte partenerul, utilizează corelatele situaționale comune cu el”[49]. Receptarea corectă a omonimelor depinde, în mare măsură, de o bună organizare a emiterii: destinatarul mesajelor, totdeauna confruntat cu variante scrise sau orale ale acestora, îi va asocia fiecărei forme semnificația adecvată, alegerea fiindu-i permisă în şi prin context.

Emițătorul este, pentru sine însuşi, propriul receptor. În dorința de a evita ambiguitatea, el are la dispoziție diferite strategii, care variază în funcție de stadiul elaborării mesajului: corectări înainte de a risca să înceapă construcția frazelor printr-o secvență ambiguă, corectări imediate în cursul comunicării, întoarceri în text sau comentarii în poziție incidentă, parafrazări, rectificări la sfârşit, evitarea, pe tot parcursul comunicării, a situațiilor ambigue[50]. Acela care este conştient de modul cum trebuie să fie organizată exprimarea va fi apt şi pentru o înțelegere corectă a acesteia şi invers.

Arătam, mai sus, că este absolut necesar ca, în procesul decodării mesajului, receptorul să se raporteze la contextul lingvistic (discursiv), alcătuit din înşiruirea liniară a cuvintelor în îmbinări numite curent propoziții şi fraze (enunțuri). Dincolo de acesta, înglobându-l, alături de alte auxiliare, coexistă întregul context explicit, situațional[51]. Deşi are un rol esențial în tehnica limbajului, contextul lingvistic nu este atotputernic în ghidarea exprimării şi a înțelegerii unui mesaj. Sunt şi situații în care evitarea omonimiei nu se poate face decât după ce receptorul cere emițătorului informații suplimentare sau dacă este suficient stocajul informațional de dinainte de apariția omonimului în context.

Referindu-ne la problema rezolvării practice a omonimiei, a mecanismului de selectare în dinamica vorbirii, este indicat să avem în vedere „nu numai omonimul «în sine», ci omonimul cu cuvintele din jurul

[48] *Ibidem*, p. 439-440.
[49] Idem, *Limbaj şi context. Problema limbajului în concepția exprimării şi a interpretării prin organizări contextuale*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1959, p. 312.
[50] Pentru strategiile de evitare a ambiguității, vezi Catherine Fuchs, *Les Ambiguïtés du français*, Paris, Éditions Ophrys, collection „L’essentiel français”, 1996, p. 76-79.
[51] Vezi Tatiana Slama-Cazacu, *Principiul adaptării la context*, în SCL, V (1954), nr. 1-2, p. 237.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

său în actualitatea lanțului discursiv”[52]. Aşadar, discuția despre rezolvarea omonimiei va avea în vedere nu doar raportarea strictă la seriile omonimice din limbă, cu semnificațiile posibile ale cuvintelor, ci şi acel complex sintagmatic din momentul exprimării, care evidențiază (şi impune totodată) una dintre semnificații.

Chiar dacă, din punct de vedere lingvistic, omonimele sunt considerate drept cuvinte diferite, în cursul comunicării, ele joacă rolul unor forme identice care dobândesc sensuri distincte. Pentru vorbitorii şi ascultătorii obişnuiți, care nu ştiu nimic, de pildă, despre originea diferită a lui *păr*$_1$ „plete” şi *păr*$_2$ „pom fructifer”, care nu ştiu, poate, nimic nici despre omonimie, aceste forme au rolul unor cuvinte identice: practica i-a deprins pe interlocutori să le poată da accepții deosebite. Semnificațiile variate n-ar trebui să constituie o piedică în cursul comunicării, întrucât, după cum am menționat, există numeroase mijloace spre a se realiza o înțelegere precisă din partea receptorului. În pofida sensurilor uneori foarte disparate, nimeni nu protestează la utilizarea aceloraşi denumiri pentru realități complet diferite, şi aceasta nu numai datorită învățării limbii, care i-a făcut cunoscute fiecărui individ aproape toate înțelesurile cuvintelor (deci şi pe acelea ale formelor omonime), ci şi datorită obişnuinței de a atribui unor termeni identici ca formă accepții multiple şi de a le înțelege în raport cu împrejurările. Orice vorbitor are competența de a atribui unui cuvânt semnificații deosebite şi de a le interpreta ca atare în situația semiotică dată, cu toate că apariția omonimelor într-un enunț îi poate conferi acestuia caracter echivoc. Dacă cineva nu cunoaşte sensul de „cioban” al cuvântului *păcurar*, auzind fraza „*Păcurar* la oi am fost, / Oile nu mă cunosc” dintr-un cântec popular, va căuta să perceapă mesajul în ansamblu, pentru ca, pe baza lui, să desprindă noua semnificație, pe care nu o ştia. La fel, cine aude cântecul „Mi-a trimis bădița *carte*”, va înțelege că termenul este sinonim cu „scrisoare”, nu cu „volum”. Când cineva spune *Văd acest* **lac**, receptorul va înțelege, conform situației de comunicare, că e vorba fie de „întindere de apă”, fie de „vopsea”, dar niciodată invers decât s-a gândit vorbitorul.

În foarte puține cazuri, poate fi luat în considerare efectul negativ al omonimiei (pentru receptarea unui mesaj), întrucât acestei afirmații i se opun circumstanțele variate ale emiterii, distribuția diferită a omonimelor lexicale şi lexico-gramaticale etc. „Existența omonimelor nu dă naştere la confuzii în comunicare, cititorul putând să identifice de obicei cu toată siguranța la care din cele două omonime se referă textul”[53].

---

[52] Idem, *Despre studiul omonimiei în lanțul discursiv*, p. 843.
[53] Sorin Stati, *Elemente de analiză sintactică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1972, p. 177.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

*

Afirmam mai sus că, de regulă, omonimele folosite în comunicarea orală ori în cea scrisă sunt receptate corect în şi prin context, fapt care i-a determinat pe unii cercetători să afirme că ele nu reprezintă deloc un pericol pentru exprimare, ci, dimpotrivă, o sursă a expresivităţii, căci contribuie la crearea jocurilor de cuvinte. Alţii, exagerând, consideră omonimia drept un factor de confuzie între cuvinte, o sursă a ambiguităţilor care compromit actul comunicării. Într-adevăr, nu trebuie ignorată posibilitatea de a atribui două sau mai multe semnificaţii diferite unei construcţii sau unei componente a ei. Prin aceasta, ne referim la ceea ce lucrările de specialitate numesc *ambiguitate* (*amfibologie* sau *echivoc*), adică o situaţie lipsită de precizie, de claritate, privind unele cuvinte, expresii şi enunţuri dintr-o limbă, însuşire a unor construcţii ori enunţuri de a avea mai multe înţelesuri, ca o consecinţă semantică a omonimiei şi a polisemiei, de unde posibilitatea de a le interpreta în mai multe feluri[54].

O unitate lingvistică (lexicală, morfologică, sintactică) este efectiv ambiguă dacă dă naştere la o pluralitate de interpretări, care se exclud în context. În funcţie de categoria de omonime dintr-o construcţie, ambiguitatea poate fi de mai multe tipuri.

1) Există propoziţii care, luate izolat, pot fi analizate diferit din punct de vedere semantic: echivocul se datorează prezenţei, în structura lor, a unui cuvânt care face parte dintr-o serie de omonime lexicale. Astfel, propoziţiile **Banca** *era foarte aproape*, *Au intrat amândoi în* **baie**, *Am văzut o* **broască**, *Şi-a închis* **casa** conţin ambiguităţi lexicale, ca urmare a prezenţei omonimelor de acest fel: *bancă*$_1$ „scaun” şi *bancă*$_2$ „întreprindere financiară”, *baie*$_1$ „(încăpere cu) cadă” şi *baie*$_2$ „mină”, *broască*$_1$ „batracian” şi *broască*$_2$ „mecanism montat la o uşă, la un sertar etc., pentru a le încuia cu ajutorul unei chei”, *casă*$_1$ „locuinţă” şi *casă*$_2$ „seif; ghişeu sau încăpere într-o instituţie, unde se fac încasările şi plăţile”. În asemenea situaţii, citirea întregii propoziţii nu este suficientă pentru evitarea confuziei şi e nevoie de un context mai amplu; soluţia *dezambiguizării* (procedeu lingvistic constând în înlocuirea unui enunţ ambiguu prin altele sinonime neambigue[55]) este dată de specificările contextuale (prin intermediul determinanţilor). Un rol important, în acest caz, îl deţine *colocabilitatea*, „capacitatea sensurilor lexicale ale cuvintelor dintr-o propoziţie de a închega îmbinări de sensuri care alcătuiesc, împreună cu

[54] Vezi Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *op. cit.*, p. 21, s.v. *ambiguitate*. Dimpotrivă, *claritatea*, calitate opusă ambiguităţii sau echivocului, presupune evitarea posibilităţilor de confuzie, de înţelegere în mai multe feluri a unui enunţ.
[55] *Ibidem*, p. 111-112, s.v. *dezambiguizare*.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

alte îmbinări asemănătoare, conținutul general al propoziției”[56]. De pildă, un enunț precum „Am văzut o *broască* râioasă” face imposibilă, în context, accepția „mecanism pentru închis uşile”, după cum altul ca „Am văzut o *broască* defectă” exclude sensul de „batracian” al substantivului în discuție.

În franceză, frecvența omonimelor (a omofonelor) măreşte riscul ambiguităților. Astfel, unor forme unice ca rostire le corespund mai multe semnificații distincte, care pot fi înțelese în mai multe feluri de către un receptor: de pildă, pronunțarea [so] a unor grupuri de sunete trimite la următoarele „traduceri” grafice: *sot* „prost”, *saut* „salt, săritură”, *sceau* „sigiliu, pecete, ştampilă”, *seau* „găleată”[57].

2) Propoziția „*Am fost* în excursie” conține o ambiguitate morfologică (omonimia gramaticală a formei verbale de persoana I, *am fost*, care poate fi percepută ca singular sau ca plural: *eu* / *noi*).

3) Construcțiile *Aşteptarea oaspeților e inutilă, Îl văd pe Ion mergând pe stradă* includ ambiguități sintactice; pentru prima dintre ele, există, virtual, două interpretări semantice diferite: „Oaspeții aşteaptă pe cineva” sau „Oaspeții sunt aşteptați de cineva”; pentru a doua – patru: „(Îl văd pe Ion) că merge pe stradă” / „(Îl văd pe Ion) care merge pe stradă” / „(Îl văd pe Ion) când Ion merge pe stradă” / „(Îl văd pe Ion) când eu merg pe stradă”. E vorba despre grupuri sintactice sau propoziții cu aceeaşi componență, deosebite ca semnificație datorită organizării sintactice, despre enunțuri identice din punct de vedere fonologic şi lexical (conțin aceleaşi cuvinte), dar diferențiate cel puțin prin rolul sintactic al unui termen[58].

De altfel, omonimia sintactică a fost definită, în general, prin referire la acele „structuri cu organizare diferită, la nivel sintactic, cărora le corespunde aceeaşi organizare fonologică”[59]; omonimia sintactică reprezintă „relația la nivel sintactic ce se stabileşte între părți de propoziție, propoziții sau fraze cu aceeaşi organizare fonologică care sunt însă diferite în privința *informației sintactice* (subl. aut.) transmise (a *funcției sintactice* – subl. aut.)”[60], cu precizarea că, de cele mai multe ori, aceasta rămâne în stadiul de ambiguitate neactualizată.

---

[56] Valentin Moldovan, *Rolul contextului în deomonimizare*, p. 169.

[57] E vorba despre ambiguități reale în comunicarea orală, datorate „coliziunii” accidentale dintre complexul sonor identic al mai multor semne lingvistice diferite.

[58] Sunt distincte din perspectiva informației sintactice, existând nonidentitate, în planul funcției sintactice, a termenilor componenți; rolurile constituenților sintagmatici nu sunt aceleaşi, fapt cu repercusiuni la nivelul analizei sintactice.

[59] Sorin Stati, *Omonimia sintactică*, p. 388.

[60] Luminița Hoarță-Lăzărescu, *op. cit.*, p. 192; vezi p. 136-137 şi p. 186-187, pentru deosebirea omonimiei lexicale de ambiguitatea lexicală, respectiv, pentru distincția omonimie sintactică / ambiguitate sintactică.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

Aşadar, în limba română, echivocul poate apărea ca rezultat al omonimiei lexicale sau ca posibilitate a unei duble analize a formelor gramaticale ori a construcţiilor sintactice dintr-o propoziţie (cu implicaţii morfologice, desigur). Opţiunea pentru una dintre cele două modalităţi potenţiale de analiză îi revine receptorului de mesaj lingvistic. De remarcat, o dată în plus, faptul că problema ambiguităţii se pune mai ales când propoziţia conţine omonime lexicale sau gramaticale (cuvinte care poartă acelaşi înveliş sonor, dar au sensuri total diferite).

Am arătat cum schimbarea topicii (alături de alte mijloace) înlătură ambiguitatea din enunţuri ca: *A luat cărţile de pe birou* („A luat de pe birou cărţile" sau „A luat numai acele cărţi care se aflau pe birou, nu şi altele"?); *A venit toamna, Seara venea mai devreme* („înserarea" sau „el, ea"? – subiect acordat cu verbul sau subiect subînţeles?); *Spune anecdota lui Mircea* (dublă structură de constituenţi, corespunzând interpretărilor „Spune anecdota povestită de Mircea" sau „Spune-i lui Mircea anecdota"); *A rămas colegul nostru* (propoziţie analizabilă în două feluri: verb copulativ + nume predicativ sau verb intranzitiv + subiect), fie că segmentarea şirului e aceeaşi: [(A rămas) (colegul nostru)], fie că aceasta diferă: [spune] [anecdota lui Mircea] sau [spune] [anecdota] [lui Mircea] (genitiv, respectiv dativ).

Se observă că, uneori, rezolvarea ambiguităţii sintactice are ca obiectiv segmentarea diferită a aceleiaşi secvenţe. În aceste situaţii, există mai multe mijloace de dezambiguizare: substituirea omonimelor lexicale prin sinonime care înlătură echivocul sau înlocuirea unui cuvânt cu un echivalent al lui (un pronume), adăugarea unei părţi de propoziţie în interiorul structurii sintactice ambigue sau, dimpotrivă, suprimarea uneia dintre acestea; cf. enunţurile reformulate: *Au intrat amândoi în* **cadă** / *în* **mină**, **Înserarea** *venea mai devreme*, *(***Le-***) a luat de pe birou*, *Seara,* **el** *venea mai devreme* etc., neuitând, bineînţeles, nici importanţa factorilor extralingvistici, care contribuie adesea la dezambiguizarea mesajului.

După cum se ştie, *echivocul* (cf. lat. *aequus* „egal, asemănător" şi *vox* „voce, sunet, cuvânt, vorbire") reprezintă o exprimare neclară, ambiguă, confuză, în principal, în vorbirea curentă, datorată omonimelor sau folosirii necorespunzătoare a unor cuvinte omofone sau omografe, a sensului contextual al unui cuvânt, a accentului, a topicii şi a punctuaţiei. Echivocul lexical este determinat de omonimie sau de utilizarea improprie a omografelor, care impun, în aceste condiţii, prezenţa accentului, ca element grafic diferenţiator: „*Umbrele* se zăreau pretutindeni" („*úmbrele* copacilor" sau „*umbréle* de ploaie"?); „Am luat cu mine nişte *copii*" (*cópii* după acte sau *copíi* „şcolari"?); „Este o *haină* fără pereche" („o îmbrăcăminte" sau „o fiinţă rea"?) sunt cazuri în care echivocul este înlăturat prin marcarea cu accent a cuvintelor vizate, îndeosebi atunci când

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

fragmentul luat în considerare este prea mic şi nu poate oferi raportarea la un context mai larg[61]. Pe de altă parte, echivocul (termen căruia îi corespunde o plastică şi sugestivă expresie românească: *vorbirea în doi peri*), cu toate consecinţele lui nedorite, se iveşte, deseori, în mod involuntar, fapt din care rezultă, şi mai mult, necesitatea supravegherii atente a exprimării.

Pentru receptor, confuziile determinate de existenţa mai multor sensuri diferite, numite prin acelaşi complex sonor, sunt destul de frecvente. Aparţine însă competenţei lingvistice capacitatea vorbitorilor nativi de a „simţi" enunţurile echivoce ca atare şi de a percepe semnificaţiile lor deosebite. Emiţătorul unui mesaj va recurge, cum e şi firesc (selectiv sau combinându-le), la mai multe tipuri de indicii lingvistice (intonaţie, punctuaţie, flexiune, ordinea cuvintelor), care permit construirea unei secvenţe univoce şi deci prevenirea şi evitarea ambiguităţii, va folosi mijloacele contextuale de dezambiguizare pe care i le furnizează limba, modificând lexical sau / şi structural textul.

Chiar dacă – am văzut – riscurile ambiguităţii se pot minimaliza, întrebarea care se pune este următoarea: oare e posibil ca acestea să fie evitate complet? S-a afirmat, nu o dată, pe bună dreptate, că mesajul univoc (din care ambiguitatea lipseşte cu desăvârşire) e o utopie; teoretic, în stilul ştiinţific, nu există nici o formă de ambiguitate; practic, lucrurile stau întrucâtva altfel, căci, în limbă, aproape orice mesaj riscă să fie echivoc, fie şi numai din punctul de vedere al structurilor sintactice.

Puţine ambiguităţi efective decurg însă din prezenţa omonimelor, în măsura în care o diversitate de indici contextuali imediaţi permite cel mai adesea să ştim cu ce unităţi lexicale avem de-a face; dacă nu s-ar întâmpla astfel, comunicarea ar avea mult de suferit. De aceea, ambiguitatea de orice tip (lexicală, morfologică, sintactică, a decupajului în lanţul vorbirii) n-ar trebui privită ca un regretabil defect al limbilor aşa-numite „naturale", ci ca o caracteristică de bază a acestora, în strânsă legătură cu însăşi evoluţia şi dezvoltarea lor[62].

*

Am subliniat mai sus faptul că, la nivelul enunţului, receptorul de mesaj lingvistic, care decodează informaţia transmisă de emiţător, se confruntă cu numeroase cazuri de ambiguitate. Deşi vorbitorul ştie totdeauna ce vrea să comunice, există şi situaţii în care multipla

[61] Pentru această problemă, vezi Mioara Avram, *Note asupra accentului ca mijloc de diferenţiere semantică în limba română*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, Bucureşti, Editura Academiei, 1958, p. 53-58; Romulus Vulpescu, *Este necesar accentul grafic în ortografia noastră?*, în LR, XI (1962), nr. 2, p. 181-189.
[62] Vezi, în acest sens, şi Catherine Fuchs, *op. cit.*, p. 80.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

interpretare (mai ales sintactică) intervine şi pentru emiţătorul de mesaj, fie în cazul vorbitorului instruit, apt de a observa echivocul sintactic, fie pentru locutorul care, în mod deliberat, ambiguizează propoziţia sau fraza, propunându-şi să se exprime în aşa fel încât spusele lui să poată fi percepute cel puţin în două moduri. Aşadar, dacă unii vorbitori se străduiesc să evite ambiguităţile, alţii, dimpotrivă, le caută: în anumite împrejurări, emiţătorul îl poate antrena pe interlocutorul său spre o falsă pistă interpretativă, ajungându-se, astfel, la o ambiguitate efectivă, la un echivoc real.

E adevărat că, ghidat de alte nevoi decât cele ale comunicării obişnuite (în special, căutarea „ludică" a mesajelor cu sens dublu), vorbitorul poate crea, voluntar, un mesaj (un enunţ) cu caracter plurivoc, conceput astfel pentru diverse decodări. Nu este vorba, în aceste cazuri, de o „slăbiciune" a sistemului lingvistic, ci, dimpotrivă, de o „supraexploatare" a acestuia.

Combătută de nevoia de claritate care domină limbajul curent, ambiguitatea este deseori căutată de scriitori în scopuri stilistice, iar confuziile omonimice constituie surse ale jocurilor de cuvinte în literatură. În stilistică, acest procedeu bazat pe echivocul lexical sau gramatical rezultă din posibilitatea de a analiza diferit, din perspectivă semantică, un cuvânt sau o sintagmă, în funcţie de context. Din acest punct de vedere, ambiguitatea poate fi definită drept figură de stil care constă în a utiliza intenţionat o construcţie lexico-gramaticală echivocă, adesea expresivă, cu funcţie ironică.

Datorită identităţii formale, omonimia poate servi ca mijloc de creare a ambiguităţii voite, a comicului verbal, a calamburului, a epigramei, a caricaturilor, a şaradelor, a definiţiilor de la careurile de cuvintele încrucişate (al căror scop este inducerea în eroare a celui ce le dezleagă), a unor jocuri de cuvinte prezente în reclame, în titlurile din presă[63] ori în anecdote. De altfel, echivocul lexical (semantic) reprezintă esenţa jocurilor de cuvinte, tehnica proprie calamburului perfect, realizat prin jocul omonimelor. Acestea sunt întrebuinţate uneori cu valoare stilistică, în scopul obţinerii unui efect comic (prin evidenţierea sensurilor ambilor termeni întâlniţi într-un context relativ îngust).

Prin definiţie, jocul de cuvinte este consecinţa identităţii formale (fonice şi grafice) a unor (îmbinări de) lexeme cu sensuri total diferite (omonime) sau numai a identităţii acustice a acestora (joc de cuvinte bazat

[63] Pentru această problemă, vezi Monica Huţanu, *Puns and Other Forms of Language Play in Headlines*, în „Caiet de semiotică", nr. 15/2004, p. 111-115.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

pe omofonie), presupunând crearea unui efect de surpriză, prin trecerea cu ingeniozitate de la o structură la alta cu aceeaşi formă sonoră[64].

Aşadar, omonimia reprezintă şi o sursă însemnată de efecte expresive, dând naştere unei game variate de jocuri de cuvinte, în cadrul cărora emițătorul poate recurge la ambiguități privind toate nivelurile limbii (lexical, lexico-gramatical, morfologic, sintactic). Cel mai cunoscut dintre acestea este calamburul, procedeu stilistic, adesea având caracter umoristic, care exprimă echivocul, prin prezența, în acelaşi text, a unuia sau a mai multor omonime (ori omografe, omofone). Această figură de stil se sprijină totdeauna pe ambiguitate (mai ales una de ordin semantic), pe folosirea unei expresii echivoce din cauza omonimiei cu alt cuvânt sugerat de context ori chiar prezent în mesajul respectiv. Procedeul în discuție poate fi rezultatul echivocului fonetic provenit din identitatea sonoră a anumitor cuvinte sau a unor grupuri de cuvinte, din alăturarea sau din substituirea a două omofone cu sensuri diferite.

„Formă de manifestare a funcției ludice a limbajului, calamburul se realizează prin exploatarea intenționată a mai multor fenomene lingvistice”[65], printre care menționăm omonimia, polisemia şi paronimia. Prin calambur, este valorificată ambiguitatea lexicală (datorată omonimiei sau polisemiei) care permite analize semantice diferite, condiționate contextual, ale aceluiaşi semnificant.

În calambururi, apropierea omonimelor determină, în mod deliberat, posibilitatea unei duble interpretări a textului, fapt care cere un plus de efort şi, desigur, un spirit de inventivitate remarcabil. Efectul stilistic constă în faptul că lectorul descoperă sensul adevărat al cuvântului, în pofida semnificației aparente pe care o impune textul, metodă frecvent folosită în epigrame[66]. Cazuri în care interlocutorii nu se înțeleg din cauza utilizării omonimelor sunt rare; ridicolul lor a fost deseori subliniat de I. L. Caragiale, autorul urmărind efectele comice (vezi omografele *sufrágiu* „vot” – *sufragíu* „om de serviciu care servea la masă”, din celebra comedie *O noapte furtunoasă*).

Chiar anumite expresii omofone numai în ceea ce priveşte structura lor fonetică segmentală sunt exploatate câteodată cu intenții glumețe: „Toată lumea are *nare* / Numai cârnul *n-are nare*” (varianta regională *nare*

[64] Vezi, în acest sens, Pierre Guiraud, *Les Jeux de mots*, IIe édition, Paris, Presses Universitaires de France, collection „Que sais-je?”, 1979.

[65] Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar general de ştiințe. Ştiințe ale limbii*, Bucureşti, Editura Științifică, 1997, p. 86, s.v. *calambur* (paragraf redactat de Mihaela Mancaş).

[66] Vezi articolul nostru, *Omonimia în textul literar*, în „Reflex”, I (2000), nr. 3, p. 28-30, unde am dat mai multe exemple în acest sens.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

„nară") sau lanțul ludic [stankastankastankastan], căruia îi corespund două eventuale grafii („Stanca sta-n castan ca Stan" sau „Stan ca Stanca sta-n castan"). În aceste cazuri, ambiguitatea nu se sprijină pe lexeme autonome, ci pe grupuri de cuvinte (e vorba despre un calambur segmentat). Nenumărate jocuri de cuvinte se bazează pe situații de acest fel, iar apariția lor în literatură creează dificultăți traducătorilor[67].

Şi în franceză, omonimia reprezintă o bogată sursă de efecte stilistice. Omonimia grupurilor ritmice, caracteristică, de altfel, limbii franceze, dă naştere unui mare număr de jocuri de cuvinte, glume, calambururi, prin combinația lexemelor identice în ansamblul sonorității lor, care duce adesea la confuzia sensurilor acestora. Puține limbi au, ca franceza, capacitatea de a face să se întâlnească în acelaşi context serii întregi de omonime; iată un enunț în care acumularea silabelor rostite la fel surprinde prin rezonanța lor comică sau prin dificultatea de a fi pronunțate: „Un cheval *maure mort* ne *mord* plus son *mors*" (enunț în care silaba [mOR] este rostită de patru ori, corespunzând unor grafii diferite). Francezii se amuză cu sintagme ca „un *ver vert* dans un *verre vert*" („un vierme verde într-un pahar verde"), pronunțând de patru ori silaba [vER]. Pentru a se evita confuziile, se apelează la determinări (*verre à boire* „pahar (de băut)" sau *ver à soie* „vierme de mătase").

Jocurile de cuvinte demonstrează, pe deplin, ideea că vorbitorul este conştient de prezența omonimelor în limbă, precum şi puternica tendință care-l împinge să asocieze în conştiința sa cuvinte ce prezintă o asemănare oarecare, cu intenția de a glumi. Chiar dacă nu-i cunosc denumirea, vorbitorii obişnuiți recunosc omonimia şi o pun în valoare în scopuri umoristice, în jocuri de cuvinte unde omonimele sunt utilizate deliberat, cu intenție parodică. De pildă, faptul că se poate face gluma „*Seamănă*, dar nu răsare" (când cineva spune că două ființe sau două lucruri se aseamănă, interlocutorul, dacă crede că nu există nici o asemănare, răspunde cu acest joc de cuvinte bazat pe omonimia celor două verbe *semăna*) demonstrează că, pentru locutor, sensurile „a arunca sămânța" şi „a fi asemănător" sunt distincte unul de celălalt. Iată o altă anecdotă care a circulat înainte de 1989 şi care mizează pe jocul aceloraşi omonime: „Inginerul, către doi tractorişti care, în campanie, stăteau lungiți la umbră: – Mă, voi nu semănați? – Ăăă, păi nu suntem frați". Acelaşi lucru se poate spune despre omonimia lexico-gramaticală dintre vin_1,

[67] În capitolul *Graiuri bănățene de est într-o recentă culegere de folclor. Fonetica şi lexicul*, din lucrarea *Studii lingvistice*, Timişoara, Editura Excelsior, 1999, Vasile Frățilă semnalează (p. 125-130) nenumărate greşeli de percepere a textelor dialectale, segmentări eronate ale acestora, din cauza neînțelegerii lor de către culegători, care apar în colecția lui Dumitru Şandru, *Folclor românesc*. Ediție îngrijită de Tudora Şandru Olteanu. Prefață de Ovidiu Bîrlea, Bucureşti, Editura Minerva, 1987.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

substantiv „băutură alcoolică” şi *vin*$_2$, formă verbală de la *a veni*, exploatată într-o anecdotă care circula tot înainte de 1989: „ – Care e cel mai rău *vin*? – Cel mai rău *vin* e că *vin* ruşii şi *vin* degeaba.”; vezi şi „proverbele”, născocite ad-hoc, bazate pe omonimii gramaticale (morfologice) precum *fură*$_1$, persoana a III-a plural a indicativului perfect simplu de la *a fi* şi *fură*$_2$, persoana a III-a plural a indicativului prezent de la *a fura*: „*Fură* oltenii în Banat.”; *a se uita*$_1$ „a privi” şi *a se uita*$_2$, diateza reflexivă cu sens pasiv a verbului *a uita*: „Ochii care nu se văd *se uită*... la altcineva”.

Ambiguitatea şi jocurile de cuvinte sunt foarte frecvent utilizate ca procedee stilistice în textele publicitare, în proverbe şi zicători, în cântecele din jocurile copiilor, în folclorul românesc (unde o serie de „încurcături de limbă” pot fi speculate în acest sens), în caricaturi. Acestea din urmă, pe lângă jocurile de cuvinte, se sprijină, firesc, şi pe un joc al imaginilor, pe asociaţiile neobişnuite, uneori paradoxale, care provoacă umorul.

Jocurile de cuvinte ne întâmpină în comunicarea curentă, cotidiană (în formele ei subiective, expresive), dar şi în textul literar, în situaţii tipice (replica spirituală, „bancul” lingvistic). Iată cum, într-un slogan publicitar, repetiţia unei forme produce un efect de surpriză (întemeiat pe o diferenţiere gramaticală şi semantică între cele două forme identice): „La vremuri *noi*... tot *noi*”. Într-o reclamă televizată, un bărbat *goleşte* o halbă tocmai atunci când se marchează un *gol* la meciul de fotbal, iar în alta se spune „Vopsiţi cu noi, vopsiţi cu *Spor*!” (numele vopselei); vezi şi jocul omografelor într-o reclamă la Opel Corsa în rate: „Nu *rata rata*!” („Adevărul”, nr. 3318, 14 februarie 2001, p. 9).

Jocul lingvistic bazat pe omonimie reprezintă mecanismul realizării umorului şi în anecdotă: „ – Serviţi bere la *ţap*? – Noi servim pe toată lumea”. În acest sens, iată un alt exemplu, unde comicul este rezultatul „coliziunii” omonimice dintre fr. *ordonnance*$_1$ „(soldat de) ordonanţă” şi *ordonnance*$_2$ „reţetă medicală”, precum şi al polisemiei verbului *exécuter* „a efectua, a îndeplini, a face” şi „a pedepsi cu moartea”: se spune că, într-o dimineaţă, un căpitan din armata franceză avea o durere cumplită de cap şi, de aceea, îşi trimite ordonanţa la farmacie să-i cumpere aspirină. Peste câteva momente, soldatul se întoarce livid, foarte speriat şi gâfâind. Când căpitanul îl întreabă ce s-a întâmplat, el îi răspunde tremurând de frică: „Mergeţi singur dacă doriţi să vă cumpăraţi aspirină, pentru că eu n-am îndrăznit să intru”. Problema era următoarea: pe uşa farmaciei scria „Ici on *exécute* les *ordonnances*” şi soldatul, în loc să înţeleagă, cum era normal, de altfel, „Aici se eliberează (se efectuează) reţete medicale”, a înţeles „Aici sunt executate (sunt împuşcate) ordonanţele”.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

O problemă de omofonie interlingvistică[68] este reflectată şi de următoarea anecdotă: în timpul celui de-al doilea război mondial, doi spioni germani, care nu cunoşteau limba engleză, sunt paraşutaţi în Marea Britanie. Însetaţi, intră într-un bar, după ce s-au trudit să înveţe expresia *Two Martinis, please*. Cel mai „înzestrat" dintre ei face comanda. Din nefericire, barmanul răspunde cu această întrebare neprevăzută, deşi previzibilă: „Dry?" Cel mai puţin „înzestrat" răspunde atunci într-un chip atât de fatal: „Nein, zwei!" Ce a urmat este uşor de imaginat. Această glumă demonstrează că aceeaşi rostire a unui grup de sunete poate constitui un cuvânt într-o anumită limbă şi alt cuvânt într-o altă limbă: [dRaï] e un cuvânt german când înseamnă „trei" şi unul englezesc când înseamnă „sec".

*

Să nu uităm că omonimia are consecinţe şi la nivelul *graiurilor populare*, formele omofone reprezentând, în majoritatea cazurilor, rezultatul unor schimbări fonetice. Pentru înlăturarea omonimiei, limba întrebuinţează diferite procedee, cel mai adesea o nouă transformare fonetică în structura cuvintelor.

Astfel, în stabilirea opoziţiilor morfologice, un rol extrem de important îl deţine *caracterul dur sau moale al anumitor consoane* (mai ales în poziţie finală). În unele graiuri româneşti, singularul se diferenţiază de plural şi persoana I de persoana a II-a la indicativul prezent prin opoziţia „consoană nepalatalizată / consoană palatalizată" (de exemplu, *ş*/*ś*)[69]. Şi în româna literară, deosebirea dintre singular şi plural, la substantivele şi la adjectivele masculine terminate în *ş* sau în *j*, şi dintre persoanele I şi a II-a ale indicativului prezent, la verbele terminate în aceleaşi consoane, se face prin opoziţia „consoană nediezată / consoană diezată": *cocoş – cocoś*, *moş – moś*, (eu) *îngraş* – (tu) *îngraś*[70].

În mod similar, diferenţierea singularului de plural, la unele substantive şi adjective masculine, şi a persoanei I de persoana a II-a la

---

[68] Pentru conceptul de *omonimie interlingvistică*, vezi Victor Vascenco, *Dificultăţi ale lexicului rus. Elemente de semantică contrastivă*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1975, p. 65-84.

[69] Vezi Valeriu Rusu, *Din morfonologia graiurilor olteneşti. Tendinţa spre diferenţiere şi analogie*, în FD, VI (1969), p. 147. Opoziţia palatalizat / nepalatalizat (*naş – naşi, îngraş – îngraşi*) reprezintă, astăzi, norma limbii literare. Această opoziţie a fost constituită sub presiunea sistemului morfologic, care reclama un mijloc de a deosebi diferite forme gramaticale, înlăturând neutralizarea opoziţiilor din graiurile de tip muntean, unde singularul este omofon cu pluralul, consoanele finale *ş* şi *j* rostindu-se muiat.

[70] Vezi Gr. Rusu, *Coexistenţa mai multor sisteme fonologice în acelaşi grai regional (Valea Sebeşului)*, în CL, II (1957), p. 131.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

indicativul prezent al verbelor este evidențiată, în subdialectul muntean, tot prin opoziția „consoană nediezată / consoană diezată” (de tipul *lup – lup'*). Vorbind însă, de pildă, despre graiul bistrițean, vom observa că, în asemenea situații, avem de-a face cu opoziția zero la singular şi la persoana I – /*č*/, /*ğ*/, /*ń*/ la plural şi la persoana a II-a: *lup – lup***č**, *scump – scump***č**, *scap – scap***č**, *alb – alb***ğ**, *pom – pom***ń** (forme care conțin un fonem în plus, spre deosebire de sudul țării)[71]. Tot în Muntenia, *-i̯* şoptit în sufixele *-eri̯*, *-ari̯*, *-(t)ori̯* a amuțit la singular, pentru a face posibilă distingerea acestuia de plural[72].

Să ne gândim însă şi la un alt fenomen fonetic dialectal: *iotacizarea* (schimbarea locului de articulare a unei consoane sub influența lui iot), care afectează morfologia graiurilor prin anularea opoziției consonantice a persoanelor I şi a II-a de la indicativul prezent al verbelor. Formele iotacizate, odinioară generale în toate dialectele limbii române, au fost înlocuite ulterior cu forme deiotacizate. Tendința de refacere a dentalelor, prin analogie cu acele forme ale paradigmei care păstrează consoana originară intactă sau cu formele similare ale altor verbe, este determinată de nevoia de a se realiza o opoziție bine marcată între persoanele I şi a II-a ale indicativului prezent şi deci de a fi evitată omonimia[73]. Totuşi, formele iotacizate se conservă până astăzi în unele arii dialectale dacoromâne.

Cauza pentru care graiurile românești, în afară de cel muntean, au inovat prin crearea formelor secundare de tipul *aud*, *scot* o reprezintă lipsa unei opoziții „consoană dură / consoană muiată” la finală, pentru diferențierea persoanei a II-a de persoana I, la indicativul şi la conjunctivul prezent (eu *auz* / tu *auz*, eu *scoț* / tu *scoț*); ca şi la persoana I, *z* şi *ț* de la persoana a II-a sunt dure în aceste graiuri. În Muntenia, existând la finală opoziția *z*/*z'*, *ț*/*ț'*, inovația nu a fost necesară (eu *auz* / tu *auz'*, eu *scoț* / tu *scoț'*)[74]. Aşadar, persoanele I şi a II-a se deosebesc prin desinența *-i* a persoanei a II-a la verbele în *-ț* şi în *-z* în zonele în care aceste consoane pot avea şi timbru palatal (tolerează desinența *-i̯*): (eu) *simț* / (tu) *simți̯*, (eu) *trimiț* / (tu) *trimiți̯*, (eu) *auz* / (tu) *auzi̯*.

Unele dintre graiurile care conservă formele iotacizate dispun de mijloace suplimentare de marcare a opoziției dintre persoanele I şi a II-a:

---

[71] Idem, *Schiță a sistemului fonologic al graiului bistrițean*, în CL, IV (1959), nr. 1-2, p. 67.
[72] Vezi discuția despre aceste sufixe în Marin Petrişor, *Graiurile bufenilor din Banat. III*, în LR, XVII (1968), nr. 4, p. 309.
[73] Vezi Rodica Orza, *Cu privire la iotacizarea verbelor în graiurile limbii române*, în CL, XXIV (1979), nr. 1, p. 75. E vorba mai ales de regiunile în care a avut loc afonizarea sau dispariția desinențelor *-u̯* la persoana I şi *-i̯* la persoana a II-a. În ariile care mențin desinența *-u̯* a persoanei I, distincția dintre cele două forme se realizează prin această desinență.
[74] Vezi Gr. Brîncuş, *Graiul din Oltenia*, în LR, XI (1962), nr. 3, p. 254.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

desinența -$\overset{u}{\emptyset}$ la persoana I sau alternanța vocalică a temei (*ă*/*e*, *ă*/*a*: eu *v***ă***z* / tu *v***e***z*, eu *îngr***ă***ş* / tu *îngr***e***ş* / tu *îngr***a***ş*), fapt ce reduce în mod considerabil aria în care aceste forme verbale sunt omofone.

Datorită dispariției lui iot, în urma articulării lui tot mai slabe, în graiurile din Banat şi din vestul Olteniei, toate cuvintele care înainte posedau grupul labială + iot + vocală s-au redus la grupul labială + vocală. În aceste arii, cuvintele respective au în componența lor cu un fonem mai puțin decât în unele graiuri din Muntenia şi din estul Olteniei şi decât în limba literară. În urma acestei evoluții fonetice, multe cuvinte au devenit omofone: în Banat şi în vestul Olteniei, forma [perɨ] reprezintă atât persoana a II-a a indicativului prezent de la verbul *a pieri*, cât şi pluralul substantivului *păr*. Persoana a III-a a indicativului prezent de la verbul *a pieri* şi pluralul lui *pară* au aceeaşi formă, [pęre]; tot printr-o formă unică, [męre], sunt redate şi alte două cuvinte diferite: substantivul *miere* şi pluralul substantivului *măr*[75].

Dispariția lui iot a determinat crearea unor serii de omonime. În unele graiuri din Banat, a avut loc o nouă transformare fonetică: depalatalizarea consoanei /*r*′/ în pluralul [pęre], [męre], ajungându-se, astfel, la formele [pęră] ([pi̯eră]), [męră] ([mi̯eră]). În urma acestei transformări, omonimiile de mai sus au fost înlăturate. Opoziția dintre /*r*′/ (*r* cu timbru palatal + vocala anterioară *e*) şi /*r*/ (*r* dur, velarizator + mediala *ă*) a preluat funcția distinctivă, deosebind formele [pęre], [męre] „piere”, „miere” de formele [pęră], [męră] „pere”, „mere”[76].

În concluzie, pentru rezolvarea omonimiei, vorbitorii aplică diverse procedee, printre care şi anumite schimbări fonetice, cum este şi alternanța vocalică, având rolul de a deosebi unele forme gramaticale. Prin neutralizarea funcției distinctive a finalei, „ponderea” în distingerea omomorfelor trece asupra temei, amplificându-se, în felul acesta, importanța alternanțelor fonetice *a*/*e*, *a*/*ă*, ca mărci morfologice diferențiatoare[77].

În cazul în care delimitarea singularului de plural nu se poate face cu ajutorul alternanțelor, în tema substantivului se recurge la alte mijloace pentru a se evita omonimia datorată pronunțării dure a anumitor consoane. Pluralul în vocală este înlocuit, după modelul substantivelor masculine, de

---

[75] Vezi Gr. Rusu, *Structura fonologică a graiurilor dacoromâne*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1983, p. 119-120.

[76] E posibil ca, în aceste situații, să avem de-a face cu păstrarea, în Banat, a formelor etimologice *pĭra, mela*, iar reflexul *ă* să reprezinte evoluția normală a lui *a* latinesc de la formele de plural citate (cf. CDDE 1326, s.v. *păr* şi PEW 1264, s.v. *pară*; CDDE 1045 şi PEW 1023, s.v. *măr*; Vasile Frățilă, *Contribuții lingvistice*, Timişoara, Editura de Vest, 1993, p. 26-27).

[77] Vezi, în acest sens, şi discuția asupra substantivului *rață* în Valeriu Rusu, *op. cit.*, p. 150.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

formele de plural în consoane; afonizarea vocalelor finale reprezintă, de altfel, o „trăsătură specifică (şi frecventă) a graiurilor româneşti de sud”[78] : *buză* / *buz*, *căsuță* / *căsuț*, *poliță* / *poliț* etc.

*

Vorbitorii care rostesc pretutindeni cu *s* şi cu *z* nu cunosc opozițiile morfonologice *s*/*ş* (literar *şi̯*) şi *z*/*j* (literar *ji̯*), aşa încât formele nearticulate de singular şi de plural ale substantivelor şi ale adjectivelor cu tema terminată în *s* şi în *z* se confundă: *urs*, *pas*, *obraz*, *cucuruz*, *fălos*, *frumos* (singular şi plural). În aceste condiții, şi formele de persoanele I şi a II-a singular ale indicativului prezent la verbele terminate în *s* şi în *s* < *ş* sunt omofone: (eu, tu) *ies*, (eu, tu) *cos*.

Dintre procedeele folosite pentru evitarea acestor omonimii, menționăm: schimbările de gen (*obraz*, plural *obrază*; *cucuruz*, plural *cucuruză*); alternanțele fonetice (*tovarăs*, plural *tovares*); ataşarea unor elemente auxiliare proclitice sau enclitice. În stadiile în care coexistă ambele rostiri: *s* < *ş* şi *ş* = *ş*, cu cazuri de false regresii, se înregistrează şi inversiuni de număr şi de persoană: (un) *urş* / (doi) *urs*, (eu) *coş* / (tu) *cos*, care reprezintă fapte tipice de interacțiune între sisteme: sistemul fonologic determină crearea unor noi opoziții morfonologice, care, la rândul lor, contribuie la modificarea sistemului fonologic. În general, opozițiile de acest fel sunt destul de rare în vorbirea curentă, omonimia fiind înlăturată în diferite alte moduri[79].

*

În multe graiuri dacoromâne (şi în majoritatea celor aromâne), consoanele labializate se întâlnesc şi în poziție finală, fapt cu repercusiuni în morfologia acestor graiuri. În ariile cu consoane bemolate finale, explozia şi constricțiunea lor este însoțită de rotunjirea buzelor, care dă consoanelor respective timbru labial (*u*)[80]. În aceste regiuni unde se rostesc consoanele finale rotunjite, *bemolarea* este fonologică, îndeplinind o importantă funcție morfologică.

Dacă în graiurile în care labializarea la finală absolută a dispărut (ca şi în limba literară), formele de singular şi de plural ale unor substantive de

[78] *Ibidem*, p. 152-153.

[79] Vezi Mircea Borcilă, *Un fenomen fonetic românesc dialectal:* **ş** > **s** *şi* **j** > **z**. *II. Locul şi reflexele fenomenului în microsistemul graiului*, în CL, XI (1966), nr. 1, p. 74-75.

[80] Pentru delimitarea ariilor cu consoane bemolate finale, vezi P. Neiescu, *Un arhaism în fonetismul din graiul bănățean*, în CL, VIII (1963), nr. 1, p. 45, precum şi următoarea precizare: „Există şi a treia arie, în jumătatea de sud a Banatului, în care, în forme ca *ochi*, *muşchi*, *junghi*, se rostește uneori *-u* silabic la singular şi *-i* silabic la plural, la formele articulate şi nearticulate: *okl̇u* / *oki*, *muşkl̇u* / *muşki*”.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

tipul *arici*, *ochi*, *unchi*, *pui*, ale unor adjective precum *dibaci*, *stângaci* sau persoanele I şi a II-a la indicativul prezent al verbelor de conjugarea I cu radicalul terminat în /ќ/, /ģ/, /y/ fiind omofone, dimpotrivă, în graiurile cu consoane finale labializate, ele se deosebesc datorită opoziției „labializat / nelabializat" (consoane labiopalatalizate finale la singular şi la persoana I / consoane palatalizate la plural şi la persoana a II-a), opoziție foarte frecventă în aceste graiuri[81]. Astfel, timbrul labial al consoanelor finale reprezintă elementul diferențiator al singularului şi al persoanei I, opunându-se pluralului sau persoanei a II-a (forme cu consoane finale nelabializate): *un*/ќ°/ (singular) – *un*/ќ/ (plural); *stânga*/č°/ (singular) – *stânga*/č/ (plural); (eu) *îngenun*/ќ°/, (eu) *înjun*/ģ°/, (eu) *ta*/i̯̲°/ (persoana I) – (tu) *îngenun*/ќ/, (tu) *înjun*/ģ/, (tu) *ta*/i̯̲/ (persoana a II-a)[82].

În sistemele fonologice din care lipseşte rotunjirea consoanelor finale, confuziile dintre formele în discuție sunt evidente, multe dintre acestea reprezentând un rezultat al delabializării consoanelor finale. De altfel, există şi zone de tranziție, în care labializarea se mai păstrează, astăzi, într-un număr mic de cuvinte, şi anume în cazul acelor forme în care ea îndeplineşte un rol morfologic[83].

De exemplu, în fonologia graiului din Valea Târnavelor (Transilvania de centru), este specifică opoziția „consoană neutră / consoană bemolată": /ț/ – /ț°/, /z/ – /z°/, /ş/ – /ş°/, care duce la deosebirea dintre singularul şi pluralul unor substantive de declinarea a II-a: *ho*/ț°/ – *ho*/ț/, *mo*/ş°/ – *mo*/ş/ (nu există *ş*, *j*, *ț*, *z* muiați), precum şi la aceea dintre persoana I şi a II-a singular, la indicativul şi la conjunctivul prezent: (eu) *sîm*/ț°/ – (tu) *sîm*/ț/, (eu să) *sîm*/ț°/ – (tu să) *sîm*/ț/. De asemenea, în cuvintele derivate cu sufixele *-ar(iu)*, *-tor(iu)* (şi în altele cu aceste terminații), *r* se rosteşte diezat (palatal) şi bemolat, ajungându-se la opoziții

[81] Vezi Gr. Rusu, *Structura fonologică a graiurilor dacoromâne*, p. 91. De altfel, până în secolul al XIX-lea, consoanele muiate rotunjite erau notate printr-un *-i̯̲u* final. Menținerea mai îndelungată a acestei grafii prezenta avantajul de a deosebi singularul de plural (*ochiu* / *ochi*), persoana I de a II-a (*taiu* / *tai*) şi persoana I singular a perfectului simplu de persoana a II-a singular a imperfectului (eu *cântaiu* / tu *cântai*). Prin *u* final (fără valoare fonologică) se deosebeau, numai în scris, foarte multe forme de singular de cele de plural la substantivele şi la adjectivele masculine, precum şi persoanele I şi a II-a singular la indicativul prezent (*ochiu* / *ochi*, *unchiu* / *unchi*, *muşchiu* / *muşchi*, *rinichiu* / *rinichi*, *baciu* / *baci*, *puiu* / *pui*; *vechiu* / *vechi*, *dibaciu* / *dibaci*; *taiu* / *tai*, *suiu* / *sui*). Vechea ortografie a menținut deci, în limba literară, această opoziție: (un) *ochiu* / (doi) *ochi*, (un) *puiu* / (doi) *pui*, (eu) *înjunghiu* / (tu) *înjunghi*, *stângaciu* / *stângaci*, deşi, în pronunțarea curentă, cele două forme erau omofone, foarte puțini rostind astfel consoanele muiate-rotunjite. În urma victoriei principiului fonetic în ortografia noastră, s-a renunțat şi la scrierea lui *u* (*ŭ*) final.

[82] Vezi Emil Petrovici, *Probleme de fonologie (Consoane cu timbru fonologic palatal, consoane moi şi consoane muiate)*, în SCL, VIII (1957), nr. 1, p. 73.

[83] Vezi Gr. Rusu, *Contribuții la problema consoanelor finale labializate în graiurile dacoromâne*, în CL, XIII (1968), nr. 2, p. 235.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

de tipul *porca*/*r'*°/ – *porca*/*r'*/, *învăţăto*/*r'*°/ – *învăţăto*/*r'*/. Această opoziţie diferenţiază şi persoanele I şi a II-a singular de la indicativul şi de la conjunctivul prezent al unor verbe (vezi (io) *mo*/*r'*°/ – (tu) *mo*/*r'*/; (io să) *mo*/*r'*°/ – (tu să) *mo*/*r'*/)[84].

Aşadar, în graiurile în care se menţine labializarea şi în care /*r*/ îşi păstrează timbrul palatal, ea constituie singurul mijloc care marchează deosebirea dintre persoanele I şi a II-a la verbe, precum şi pe cea dintre singular şi plural la substantive şi la adjective. Timbrul palatal al lui /*r*/ la forma de singular se păstrează într-o arie ce cuprinde sud-vestul Transilvaniei, Munţii Apuseni şi jumătatea de nord a Crişanei, caracterizată de o particularitate fonetică cu funcţii importante în structura morfologică a acestor graiuri româneşti: timbrul labial al consoanelor la finala absolută a anumitor forme gramaticale. Astfel, în graiurile respective, lui /*r'*/ (*r* cu timbru palatal) de la forma de plural i se opune /*r'*°/ (*r* cu timbru labiopalatal) de la singular, opoziţie cu ajutorul căreia se diferenţiază cele două forme omofone de tipul /*morar'*°/ – /*morar'*/. Consoana /*r*/ îşi menţine timbrul palatal şi la persoana I a indicativului şi a conjunctivului prezent de la verbe precum *a muri*. În unele graiuri din Oltenia, Moldova şi estul Transilvaniei, persoana I nu se deosebeşte, în rostire, de persoana a II-a, cele două forme verbale fiind identice ca pronunţare: (eu) /*mor'*/ – (tu) /*mor'*/. În celelalte graiuri dacoromâne, distincţia dintre aceste forme se realizează prin următoarele tipuri de opoziţii: /*r*/ – /*r'*/ (/*mor*/ – /*mor'*/), /*r*°/ – /*r'*/ (/*mor*°/ – /*mor'*/) şi /*r'*°/ – /*r'*/ (/*mor'*°/ – /*mor'*/)[85].

Foarte frecventă este opoziţia fonologică dintre *r* muiat-rotunjit şi *r* muiat-nerotunjit (*r'*°/*r'*), mai ales în sufixele *-ar*, *-or*, *-er*, care pe întreg teritoriul ţării (cu excepţia Munteniei de est şi a Dobrogei) au un *r* muiat şi la singular. În aria rotunjirii consoanelor finale, în cuvinte ca *învăţător'*° (plural *învăţător'*), *zidar'*° (plural *zidar'*), *o̯er'*° (plural *o̯er'*), singularul se deosebeşte de plural prin opoziţia *r'*°/*r'* (derivatele cu sufixele *-ar'*°, *-or'*°, *-er'*° au la plural *-ar'*, *-or'*, *-er'*). Aceeaşi opoziţie diferenţiază şi persoana I de a II-a singular în conjugarea verbelor: *mor'*° „(eu) mor” – *mor'* „(tu) mori”[86].

În acele ţinuturi unde consoanele *ş*, *j*, *ţ*, *z* sunt totdeauna nemuiate, deci unde formele de plural *moşi*, *vreji*, *soţi*, *lăzi* se rostesc *moş*, *vrej*, *soţ*, *lăz*, formele de singular se deosebesc de cele de plural prin labializare, ca şi persoana I de persoana a II-a: *moş*° (singular) – *moş* (plural), *vrej*°

[84] Vezi Vasile Frăţilă, *Graiul de pe Târnave*, Blaj, Editura Astra, Despărţământul „Timotei Cipariu”, 2005, p. 195.
[85] Vezi Gr. Rusu, *Structura fonologică a graiurilor dacoromâne*, p. 182-183.
[86] Vezi Emil Petrovici, *Corelaţia de timbru a consoanelor rotunjite şi nerotunjite în limba română*, în SCL, III (1952), p. 159.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

(singular) – *vrej* (plural), *soţ*° (singular) – *soţ* (plural), (eu) *vânez*° (persoana I) – (tu) *vânez* (persoana a II-a). Deci, afirmaţia că, în ariile unde consoanele *ş*, *j*, *ţ*, *z* sunt totdeauna nemuiate, formele de singular sunt identice cu cele de plural (în cuvinte de tipul lui *moş*, *vrej*, *isteţ* etc.) sau formele de persoana I singular a prezentului cu cele de persoana a II-a singular (eu *îngraş*, eu *vânez*) nu este valabilă în aria consoanelor finale rotunjite (labializate)[87].

O opoziţie des întâlnită în toate graiurile din aria consoanelor finale labializate o constituie şi cea dintre consoanele muiate-rotunjite (*ќ*°, *ǵ*°, *č*°) şi corespondentele lor muiate-nerotunjite (*ќ*, *ǵ*, *č*), în cuvinte de tipul *oќ*° – *oќ*, (eu) *înjunǵ*° – (tu) *înjunǵ*, *dibač*° – *dibač*. În aria unde consoanele *č*, *ǧ′*, *ş′*, *j́* sunt totdeauna muiate, singularul se deosebeşte de plural şi persoana I de a II-a prin consoanele finale labializate (*moş′*° „moş” – *moş′* „moşi”, *vrej́*° „vrej” – *vrej́* „vreji”). În valea Crişului Negru, în formele nearticulate ale unor substantive şi adjective ca *vechi*, *cârpaci*, singularul se distinge de plural prin consoana labiopalatalizată finală de la singular: *ve*/*t′*°/ – *ve*/*t′*/, *cârpa*/*č*°/ – *cârpa*/*č*/. Acelaşi fapt ne întâmpină şi în cazul unor forme verbale: persoana I se deosebeşte de a II-a, la prezentul indicativ al verbelor de conjugarea I cu radicalul terminat în /*t′*/, /*d′*/, prin labializare: (eu) *înjenun*/*t′*°/ – (tu) *înjenun*/*t′*/.

Am văzut cum, în graiurile unde nu există opoziţiile /*ţ*/ – /*ţ′*/, /*ş*/ – /*ş′*/, /*j*/ – /*j́*/, /*z*/ – /*z′*/, unele forme gramaticale de singular şi de plural se diferenţiază între ele prin opoziţia „consoană labializată / consoană nelabializată”: *so*/*ţ*°/ (singular) – *so*/*ţ*/ (plural), *cru*/*ţ*°/ (persoana I) – *cru*/*ţ*/ (persoana a II-a). La fel stau lucrurile şi în graiul din valea Crişului Negru, unde nu există opoziţia fonologică „consoană nepalatalizată / consoană palatalizată” (/*ţ*/ – /*ţ′*/, /*z*/ – /*z′*/), ci doar opoziţia /*ţ*°/ – /*ţ*/, /*z*°/ – /*z*/, unele forme gramaticale deosebindu-se prin labializarea consoanei finale a singularului: *ho*/*ţ*°/ – *ho*/*ţ*/, *mo*/*ş*°/ – *mo*/*ş*/[88].

Şi *i̯* (iot) în poziţie finală absolută, în aceleaşi tipuri de forme gramaticale, poate apărea bemolat prin labializare (*i̯*°/*i̯*), distingând omonime (în cazuri precum *mai̯*°, substantiv – *mai̯*, adverb) sau forma de singular de cea de plural a unor substantive: *pui̯*° (singular) – *pui̯* (plural); *răţoi̯*° (singular) – *răţoi̯* (plural); verbele cu tema în *i̯* diferenţiază, în mod similar, persoanele I şi a II-a: (eu) *descu*/*i̯*°/ – (tu) *descu*/*i̯*/, (eu) *ta*/*i̯*°/ – (tu) *ta*/*i̯*/, (eu) *cînta*/*i̯*°/ (persoana I, singular, perfect simplu) – (tu) *cînta*/*i̯*/ (persoana a II-a, singular, imperfect).

---

[87] *Ibidem*, p. 141.

[88] Vezi Teofil Teaha, *Graiul din valea Crişului Negru*, Bucureşti, 1961, p. 82-83. Unele graiuri întrebuinţează ambele trăsături distinctive pentru a deosebi aceste forme gramaticale: *so*/*ţ*°/ (singular) – *so*/*ţ′*/ (plural), *cru*/*ţ*°/ (persoana I) – *cru*/*ţ′*/ (persoana a II-a).

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

Fenomen vechi, dar şi astăzi general în anumite graiuri româneşti, rostirea labializată a consoanelor în poziţie finală a devenit morfem la singularul unor substantive (şi al unor adjective) masculine, unde forme de tipul *mân*/*z*°/, *zâda*/*r'*°/, *călu*/*ţ*°/, *coco*/*ş'*°/ nu mai pot fi confundate cu corespondentele lor de la plural; consoanei nerotunjite a pluralului i se opune consoana bemolată a singularului, iar consoanei palatalizate a pluralului i se opune consoana labiopalatalizată a singularului; la fel, forme ca *acăţ*°, *descalţ*° aparţin persoanei I a indicativului prezent şi se deosebesc exclusiv prin labializare de formele persoanei a II-a a aceluiaşi timp. Confuzia dintre persoanele I şi a II-a este evitată prin aceleaşi mijloace la verbele iotacizate: elementul labial final precizează că formele *auz*°, *cei*° sunt de persoana I, nu de persoana a II-a[89]. În aria fără consoane finale rotunjite, formele de singular şi de plural sunt adeseori omofone, din cauza lipsei opoziţiilor *z*°/*z*, *ţ*°/*ţ*, *ş*°/*ş* sau *ş'*°/*ş'*, *j*°/*j* ori *j́*°/*j́*, *ḱ*°/*ḱ*, *ǵ*°/*ǵ*, *č*°/*č*, *r'*°/ *r'*, *ĺ*°/*ĺ*[90]. Mai mult, se observă că labializarea marchează, la nivel dialectal, anumite distincţii pe care limba literară, cu mijloacele ei, nu le poate evidenţia întotdeauna.

*

Analiza consecinţelor omonimiei a demonstrat că reacţia vorbitorilor faţă de omonime, care pot provoca unele confuzii mai mult sau mai puţin supărătoare în actul comunicării, nu se limitează la glume sau la jocuri de cuvinte. Deoarece limba este un mijloc de înţelegere între oameni, tot ceea ce o împiedică în îndeplinirea funcţiei ei trebuie, cel puţin teoretic, să fie eliminat sau măcar atenuat, îmbunătăţit: problema trebuie discutată individual, diferenţiat de la caz la caz, de la o limbă la alta, fără a considera omonimia numai o „boală a limbii", o „catastrofă", dar şi fără a vedea în ea doar o sursă de efecte expresive, având, îndeosebi, caracter umoristic sau ironic, deci valoare stilistică.

S-a afirmat, la un moment dat, că omonimia ocupă un loc periferic în sistemul limbii, iar atenţia acordată acestui fenomen de către lingvişti este, în mare măsură, exagerată, întrucât, pentru vorbitori, în procesul folosirii limbii, ea pare că nici n-ar exista. Pe de altă parte, se ştie că omonimia nu are pretutindeni aceleaşi efecte distructive, căci nu totdeauna echivocul produs de accepţiile diferite ale unui complex sonor e la fel de

[89] Vezi Lidia Sfîrlea, *Coexistenţa mai multor sisteme morfologice în acelaşi grai regional (Valea Sebeşului)*, în CL, II (1957), p. 147; cf. şi Gr. Rusu, *Coexistenţa mai multor sisteme fonologice în acelaşi grai regional (Valea Sebeşului)*, p. 137; idem, *Sistemul fonologic al unui grai din Muntenia*, în CL, XII (1967), nr. 1, p. 60.

[90] Pentru delimitarea acestor arii şi a opoziţiilor caracteristice fiecăreia dintre ele, vezi Emil Petrovici, *Corelaţia de timbru a consoanelor rotunjite şi nerotunjite în limba română*, p. 162.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

supărător, nu în orice situaţie o ambiguitate virtuală, posibilă este şi reală; mai mult, numărul omonimelor nu e acelaşi în toate limbile, de aici decurgând şi gradul de (in)toleranţă faţă de acest fenomen al fiecărei limbi în parte[91].

De altfel, diversele sensuri ale omonimelor nu constituie o piedică pentru comunicare, deoarece, după cum am arătat, aşa-zisele „tratamente", „antidoturi" (în fapt, căi de evitare a omonimiei) sunt suficiente spre a se realiza o receptare corectă a mesajelor. Limba noastră posedă asemenea procedee de a înlătura la timp omonimele din acele sfere în care riscul ambiguităţii e foarte mare, de a se „proteja" împotriva „anomaliilor"[92] şi de a crea enunţuri prin care să se evite confuziile[93].

Pentru cazurile în care apariţia omonimelor într-un context ar determina receptarea greşită a comunicării orale sau scrise, există soluţii variate (ne referim, în special, la predispoziţia spre „coliziune" omonimică a cuvintelor reduse din punct de vedere fonetic), dar importanţa acestui factor nu trebuie împinsă la extrem, aşa cum nu trebuie supraestimată nici capacitatea omonimelor de a instaura în enunţ (chiar dacă aparent) ambiguitatea, sursă a unor figuri de stil şi a unor procedee artistice remarcabile din sfera esteticului.

Reprezentanţii geografiei lingvistice susţineau ideea că, de obicei, „conflictele" omonimice tind să fie rezolvate prin crearea unor cuvinte noi. E adevărat că, „în practica vorbirii, unele omonimii duc în cele din urmă la eliminarea unui omonim sau la modificarea lui"[94]. Tentativa de a „salva" un termen nu reuşeşte însă totdeauna şi, oricum, nu poate împiedica mersul continuu al limbii spre înnoire. Fiindcă aparţin, de regulă, unor câmpuri onomasiologice diferite şi se diferenţiază, uneori, şi flexionar, omonimele pot fi identificate fără dificultăţi, adică fără a provoca, în mod obişnuit, confuzie în structura mesajelor în care apar (desigur, cu excepţia situaţiilor de creare a unei ambiguităţi intenţionate). Pe lângă aceasta, omonimiile

---

[91] De pildă, la istroromâni, schimbările fonetice au dus la omonimii care nu deranjează deloc în comunicarea curentă: afereza lui *a* iniţial a şters deosebirea dintre substantivele *casă, seară* şi adverbele *acasă, aseară*, dintre verbele *duce* şi *aduce* (cf. *câsę, sęrę, duţe*) etc. În general, necesitatea de a avea termeni proprii şi neechivoci este foarte diferită de la un popor la altul, de la un grup social la altul. Vezi, în acest sens, Puşcariu, SI, p. 227.

[92] Majoritatea omonimelor nu compromit semnificaţia de ansamblu a unui enunţ, iar intervenţiile „terapeutice" nu devin necesare decât în acele situaţii excepţionale care ar putea conduce la ambiguitate.

[93] Din păcate, în literatura de specialitate, lipsesc studiile privind rolul omonimiei în procesul de evoluţie a lexicului românesc, dar şi a celorlalte compartimente ale limbii. O astfel de cercetare ar fi utilă, căci ar permite o abordare amplă, pe baze obiective, a omonimiei sub aspect funcţional şi evolutiv-istoric.

[94] Ion Coteanu, Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrănceanu, *Limba română contemporană. Vocabularul*, ediţie revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1985, p. 118.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

complexe (lexicale şi morfologice, parţial şi sintactice) au implicaţii deosebite în practica limbii, pentru înţelegerea corectă, în vederea unei lecturi corespunzătoare, a textelor străine şi pentru evitarea construcţiilor echivoce în textele proprii.

De altfel, în lexic (şi în limbă, în general), conţinutul şi forma constituie o structură întemeiată pe raporturi complexe, care „nu exclud contradicţiile dintre părţile componente ale unităţii respective. Tocmai acest fapt condiţionează existenţa omonimelor în cele mai diverse limbi din lume”[95].

SIGLE ŞI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Avram, *Gramatica*$_2$ = Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997.

AUT = „Analele Universităţii (de Vest) din Timişoara”. Seria ştiinţe filologice, Timişoara, I, 1963 ş.u.

Băcilă, *Omonimia* = Florina-Maria Băcilă, *Omonimia între sincronie şi diacronie*, în AUT, XXXIX (2001), p. 117-134.

CDDE = I.-A. Candrea, Ovid Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A – Putea)*, Bucureşti, Socec, 1914.

CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, I, 1956 ş.u.

Dauzat, *Dictionnaire* = Albert Dauzat, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, Paris, Librairie Larousse, 1938.

FD = „Fonetică şi dialectologie”, Bucureşti, I, 1958 ş.u.

GS = „Grai şi suflet”, Bucureşti, I, 1923-1924 ş.u.

LL = „Limbă şi literatură”, Bucureşti, I, 1955 ş.u.

LR = „Limba română”, Bucureşti, I, 1952 ş.u.

LRC. FFM = Georgeta Ciompec, Constantin Dominte, Narcisa Forăscu, Valeria Guţu Romalo, Emanuel Vasiliu, sub coordonarea acad. Ion Coteanu, *Limba română contemporană. Fonetica. Fonologia. Morfologia*, ediţie revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1985.

PEW = Sextil Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, zweite, unveränderte Auflage, Heidelberg, 1975.

Puşcariu, SI = Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, II. *Introducere – Gramatică – Caracterizarea dialectului istroromân*, Bucureşti, Cultura Naţională, seria Studii şi cercetări, 1926.

[95] R. A. Budagov, *Introducere în ştiinţa limbii*. Traducere şi note de G. Mihăilă, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1961, p. 64-65.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)

REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, 3. vollständig neubearbeitete Auflage, Heidelberg, 1935.
SCL = „Studii şi cercetări lingvistice”, Bucureşti, I, 1950 ş.u.
SMFC III = *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, volumul al III-lea. Redactor responsabil Al. Graur, Bucureşti, Editura Academiei, 1962.

LES CONSÉQUENCES DE L'HOMONYMIE. MOYENS „THÉRAPEUTIQUES" CONTRE L'HOMONYMIE GÊNANTE

(Résumé)

L'analyse des conséquences de l'homonymie montre que ce phénomène qui peut provoquer certaines confusions (plus ou moins fâcheuses) dans l'acte de la communication n'est pas tout à fait une „maladie" de la langue et, en même temps, il ne se réduit pas seulement aux jeux de mots. La présence des homonymes dans l'expression orale ou écrite ne constitue pas un obstacle, parce que les soi-disant moyens „thérapeutiques" (en fait, les possibilités d'éviter les collisions homonymiques) suffisent pour le décryptage correct des messages. Tout comme d'autres langues, le roumain en appelle à de tels procédés linguistiques (présentés ci-dessus), afin de résoudre les cas d'homonymie gênante qui empêchent le bon fonctionnement de la langue.

BDD-A6350 © 2004-2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:43 UTC)